MICROLOGVS

DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS.

Opusculum ante annos propè quingentos conscriptum ab homine antiquitatis Ecclesiasticæ studiosissimo, nunc primùm verò integrum in lucem editum,

Vide pag. seq.

Opera Iacobi Pamelij Brugensis S.Theol.Licent.

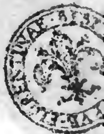

ANTVERPIÆ.
Ex officina Christophori Plantini.
cIↃ. IↃ. LXV.

Jo. yaret. in libello de mortuor. precib. p. 213. refert partem xvij. cap. Micrologi sub nomine Bernonis Abbatis Augiensis de officio Missae, et ait eu vixisse anno. 1000. fortasse libellus est idem sub nomine duor. diuulgatus, et variata inscriptione.
Citat hic auctor cap. 60. Alex^m iij. qui sedere cœpit anno 1159; Unde nec ante annos quadringentos conscriptu fuisse hoc opusculu affirmari pot.

Summa priuilegij.

Regis Priuilegio cautum eſt, ne quis, citra Chriſtophori Plantini voluntatem, opuſculum cui titulus, Micrologus De Eccleſiaſticis obſeruationibus, nunc primum opera Iacobi Pamelij Brugenſis S. Theol. Licent. in lucem editum intra ſexenniū imprimat aut alicubi impreſſum importet, vænalemúe habeat. Qui ſecus faxit, confiſcationis librorū, & vnius floreni in quemcumque librum pœna multabitur, vt latius in Regio Diplomate expreſſum eſt, dato Bruxellæ. Ianuarij. 1564.

Signat. De la Torre

IACOBVS PAMELIUS BRVGENSIS LECTORI CANDIDO. S.

VM *totus sum in conquirendis undequaque libris Rabani Mauri Archiepiscopi Moguntini, viri citra dubitationem omnem eruditiss. ac in sacrarum litterarum expositione versatiss. (quippe qui exactissimum in uniuersa Biblia sacra commentarium è veterum Theologorum monumentis collegerit) ad nos missus est è bibliotheca* Septē *fontiū Rabani titulo Micrologus de ecclesiasticis obseruationibus. Quem ubi primum inspexi, ac ex ipsis capitum titulis totius operis argumentum didici: mirum quantopere eo thesauro inuento sim gauisus, præsertim quod spes certa affulgeret, posse me suo iam tandem auctori*

librum illum adſerere, quem alibi incerto auctore citatum reperiſſem, vt qui nõ ignorarem ſcripſiſſe Rabanum de diuinis officijs. Verùm, dum paulo poſt penitius codicem introſpicio, & mentionem in illo fieri video Gregorij Papæ ſeptimi, atque Epiſcoporum Amalarij Treuirẽſis & Anſelmi Lucenſis, qui ſæculis aliquot Rabano ſunt poſteriores: illius non eſſe certò depræhendi. Neque tamen id me deterruit ab editione ſemel animo concepta, quin potius, quod tibi, Lector, gratũ illum fore mihi perſuaderem, è blattis ac tineis iam tandem aliquando eruendum ſuſcepi, hoc ipſo quoque munuſculo litterario conciliare me poſſe ratus ſtudioſorum animos, vt ſiquid penes ſe habeant Rabani, quo meum hoc inſtitutum tam pium promouere queant; communicare non grauentur. quod vt faciant, ad vnũ omnes etiã atque etiam rogo atque adeo obteſtor. Acceſſit & alia occaſio, quæ me

velis

velis remisque (quod aiunt) in hãc impulit sententiam: Synodus nouissima Tridentina Patres quosdam certo numero delegit, qui ad euitandam illam, (quam calumniantur nostri sæculi Aristarchi) rituum ecclesiasticorum discrepantiam, Breuiarium ac Missale componerẽt, quæ suis numeris absoluta, toto Christiano orbi obseruanda auctoritate Apostolica proponerent. Hos quum non dubitarem ad ritum veterem Ecclesiæ Romanæ omnia redintegraturos, atque ad eam rem non parum conducere posse nostrum Micrologum; ego illum primo quoque tempore euulgandum censui, vtpote è quo resarciri posse tantum non existimarem, quicquid à primæua illa Romani ordinis institutione variatum esset. Neque verò inficias eo, extare etiam aliquot huius argumenti scriptores, qui multũ ad hanc rem conferre queant, è quorum sunt numero dictus Amalarius, VValafridus,

Strabus ac Honorij Gemma: at si ad hūc nostrum conferantur, perparum; præsertim cùm desiderentur Amalarij tres libri qui de officijs anni totius pertractant; illum quoque diligentissimè euoluerit auctor Micrologi additis alijs quibusdam, quæ meritò apud omnes momenti aliquid habere debeant, idque è libris vetustioribus, quorum hodie vix quicquam præter titulos extat, nempe è D. Gregorij Sacramentario ac Antiphonario, (ita olim inscribebantur) ac libro Lectionū D. Hieronymi, quem Comitem inscripsit, ad quos velut ad regulam Lesbiam adaptari voluit officia ecclesiastica. E quibus, mea quidem sententia, rectius pristinæ integritati omnia restitui possint, quam è Missalibus aut Breuiarijs, quæ hodie circunferuntur: quæ quanquam Ordinis Romani nunc noui, nunc antiqui præ se titulum ferant, non per omnia tamen cum illo consentire

aucto-

auctores citati, ac noster hic manifestum faciunt. Exemplis quod dico comprobari poterat, tum de Euangelio ad Dominicã Aduentus primam ac Dominicarum vagantium intercalatione post Pentecosten, tum de nõ obseruata ad amussim Euangeliorum cũ Orationibus concordia, quã præscripsit D. Gregorius. Verùm hoc loco ijs supersedẽdum putaui, ne cuiquam prolixitate nimia molestus sim, neue Censoris mihi munus arrogare videar. Si quis eius rei sit curiosior, cõsulat XXIX. XXXI. XLI. *ac postrema duo Micrologi capita. Hoc vnum dicere non verebor, minus nouitatis ortum iri in cæteris per orbem ecclesijs, si ritum illum veterem Romanum sequantur Patres, quàm si recentiorem hunc nulla sui parte immutatum retineant. Ad illum enim quàm proxime accedunt omnes pene totius orbis Romani ecclesiæ ac nostra quoque Brugensis, nunc cathedralis, iam inde*

verò ab annis ſeptingentis Canonicorũ collegio inſignis. Hunc verò non multis ab hinc ſæculis, ſiqua hiſtoriæ habenda fides, è Sacello Pontificio mutuati ſunt patres inſtituti Franciſcani, ac poſtmodũ ſoli ferè Romani in vſum receperunt. Teſtatum id reliquit ante annos propè ducentos circa annum Domini 1380. Radulphus de Riuo Tungrenſis Decanus, in libro (quem penes me manuſcriptum habeo) de Canonum obſeruantia. Apud illum Propoſitionis 22. hic eſt titulus: Ordo ſanctæ Romanæ *Eccleſiæ, nõ ex vſu fratrum Minorum, ſed ex ſacris Canonibus, ſcripturis authenticis, libris antiquis, generalique & proportionali locorum conſuetudine, colligatur. Quod cùm multis argumentis è re ipſa petitis, collatione rituum inter ſe facta, ſparſim toto opere aſſeruiſſet: hoc loco idipſum duplici ratione hiſtorica latè deducit; nos verò in ſummam contraximus. Harum*

prior

prior, quod ipse Romæ didicisset, in Sacello Pontificio apud Lateranũ, non tam plenè solere fieri officia ecclesiastica, atque in alijs Collegiatis vrbis ecclesijs, imò id Capellare officium, ita vocat, breuius fieri consuetum, ac sæpius à Pontificibus variatum, atque id esse quod fratres Minores obseruandum susceperunt, quippe cuius Ordinarium ipse Romæ viderit à tempore Innocentij Papæ tertij collectum. Altera, quod Nicolaus Papa tertius sub annum Domini 1277. remotis à reliquis quoque vrbis Ecclesijs libris antiquioribus, breuiaria ac libros Missales ordinis fratrum Minorũ in vsum introduxerit, ac per omnes vrbis ecclesias obseruari mandauerit, vsque adeo vt ætate sua Romæ libros omnes Radulphus nouos repererit. Sed hæc extra scopum, illud verò ad institutum nostrum propius pertinet, quod habet ille; Aliæ autem nationes, inquit, orbis Ro-

mani libros & officia sua habent è directo ab ipsis ecclesijs Romanis, & non à Capella Papæ, sicut ex libris & tractatibus Amalarij, Vvalefredi, Micrologi, Gemmæ, & cæterorum de officio diuino scribentium colligitur euidenter. Quæ verba eò lubẽtius huc adduximus, quod Micrologi nostri argumẽtum paucis explicent, quem tanti fecit ille, vt præ reliquis, eius potissimũ auctoritate nitatur, ac integras aliquando paginas in suum opus ex illo transcripserit: vnde quædã etiam loca restituimus, vt hic etiam innotescat, non à me primùm, sed iam olim ab illo in precio habitum Micrologum. nec mirum cuiquam videatur, quod sine auctoris nomine emittere illum in lucem non sim veritus; quippe quod etiam id ætatis ignoratum sit à viro antiquitatis ipsius perscrutatore vigilantissimo. Ego verò, (vt ad illum nostra redeat oratio) quisquis tandem huius libri fuit

auctor,

auctor, humilitatis ergo prætermisisse suum nomen arbitror, vti ab alijs multis factum reperimus. Nam quod quidam Bernoldo Constantiensi asscribant, ex cõiectura est, eo quòd Romanum ordinem ab illo descriptũ testetur Tritenhemius: nec temporis ratio satis conuenit. Ab alijs Ioannis Micrologus inscribitur; sed quis ille Ioannes fuerit, nescio. Vixisse autem constat Auctorem ætate Gregorij septimi Pontificis, quem Romanæ sedi suo tempore præsedisse non obscurè subindicat, quanquã iam defunctũ, cùm hæc scriberet: familiarem quoque fuisse se significat Anselmo Lucensi, qui fuit Gregorij VII. *cooperator indefessus. quorũ vterque floruit, atque adeo & auctor noster circa annum Domini* 1080. *ante annos prope quingentos: qua ætate cùm obseruata adhuc fuerit quibusdam in locis communio Eucharistiæ sub vtraque specie, non est quod miretur quisquam, siquid*

siquid alicubi in Micrologo scriptum repererit de eius generis cõmunione. Quanquam tamen satis colligi detur ex capite 17. iam tum usitatam fuisse Communionem infirmorum sub altera, panis nempe specie duntaxat. Verùm de his aliàs fortasse latius, uti etiam de Missis tum publicis, tum priuatis, quas utrasque agnoscit non uno in loco Micrologus. Quicquid præterea ille cõtinet animaduersione dignum ad marginem adnotatum reperies. Ceterùm siquis me actum agere dicat in publicando Micrologo, quẽ iam pridem viderit ab alijs editum, hoc illi respondeo: non nisi mera illa esse fragmenta, hunc verò nostrum 40. capitibus auctiorem, illa de Missa ritè celebranda duntaxat, nostrum de ceteris quoque totius anni officijs pertractare. Quare cũ tibi, Lector, satisfactum abundè existimem, ne præfationis modum excedere videar, vela orationis contraham: tu

quic-

quicquid, id eſt, æqui, quæſo, boniq́ue conſulas. Certè ſi placere intellexero, etiam alios aliquot eiuſdem argumenti libellos non viſos hactenus, propediem in lucem proferre eſt animus. Tu interea vale ac fruere.

Variȩ lectiones, & errata, in quibuſdam præſertim exemplaribus, admiſſa.

Pag. 23. verſ. 21. Adeo 26. 22. aliis 29. 5. in 19. mutuauit. 30. 1. In calice 20. Oremus. Præceptis ibidem 21. 1. tamen 8. inde 34. 20. ad marg. centius 3. ſuo 36. 10. ad marg. quorũlibet. 41. 25. ad marg. Exaltatio 42. 8. & cum ipſo, & in ipſo &c. 22. Cum dicimus 44. 10. Vnum 47. 26. In marg. Pontifice 51. 22. ante communionem populo 53. 16. ad marg. benedicere 55. 24. Sequitur 56. 8. adunare 17. ſuiſque Ibidem 20. viuo & vero. 23. addatur: virginis Mariæ 58. 26. munera 59. 12. per Chriſtum 60. 5. addatur, ſemper 61. 1. ſuper, 5. tertiam 11. oſculato 64. 1. Vernum, 3. autumnale 65. 24. quicquid 68. 20. ſecundam 71. 12. ſexta feria, 18. vt hoc 73. vlt. iuxta computationem 76. in marg. Dutãrum 77. 7. Gradualia Ibid. 15. lectionibus Ibid. 22. Antiphona, pro, autem. 78. 25. quæ 80. 24. ſanctum Cal. 83. in marg. freq. in ſeq. 86. 6. poſt ipſa ibidẽ 10. inofficiatur 90. in marg. ſingularũ 93. 6. earũ 94. 6. tot offi. ibid. 18. earum 95. 22. tamen 96. 8: In Euangelio Antiphona: 97. 13. cantum 98. 17. quam 19. quàm 101. 6. per ſe 104. 22. ſancti mentionem fin. 108. 12. Alleluya autem 109. 16. & 17. celebramus Romano more. Sciendum autem 111. 17. ſoluitur 113. 7. incipimus ibid 9. quinque, quinquepart. ibid. 25. conſtituit vt in marg. del. De. 114. 2. dimiſit. ibidem. ſicut Do. 124. 14. Antiphonæ 125. 10. quia ibid. in marg. Annotinum 125. 4. Si. Ibidem. 5. natalẽ 127. 16. prætermittunt, 128. 9. feſtiuè 130. 21. Alboinum, ſiue Albinũ 131. 22. authenticis 133. 14. adaptauerit ibid. 18. Et, ſuperfluum.

Capita ſequentis opuſculi.

De introitu Miſſæ. 1
De Gloria in excelſis, & Dominus vobiſcum 2
De prima oratione in Miſſa 3
De numero orationum 4
De Authenticis orationibus 5
De concluſione orationum 6
De concluſione ſeu confirmatione orationum 7
De Epiſtola ad Miſſam legenda 8
De Euangelio legendo 9
De oblatione in altari componenda 10
Quid ſuper oblationem ſit dicendum 11
Quid auctum ſit in Canone 12
Quid ſuperfluum ſit in Canone 13
De ſignis ſuper oblationem 14
De acceptione oblationis in manus 15
De commemoratione Dominicæ paßionis 16
De commemoratione mortuorum & reliquis obſeruantijs vſque ad finem Canonis 17
De panis fractione & communicatione 18
De vitanda intinctione 19
Repetitio à ſuperioribus 20
De benedictione poſt Miſſam 21
Quid agat ſacerdos poſt Miſſam 22
Breuis deſcriptio celebrandæ Miſſæ 23
De vernali Ieiunio 24

De

De æstiuali Ieiunio 25
De autumnali Ieiunio 26
De hyemali Ieiunio. 27
De officijs eorundem Ieiuniorum 28
De vacantibus Dominicis 29
De Aduentu Domini 30
De Euangelio, Cum appropinquaret 31
De historia, Clama 32
De septem diebus ante natale Domini 33
De Natali Domini 34
De secunda vespera sancti Stephani 35
De Innocentibus 36
De officio, Dum medium silentium 37
De eodem officio in alia Dominica repetendo 38
De octaua Domini 39
De Epiphania 40
De Dominicis post Epiphaniam 41
De duobus festis in vnũ diem concurrẽtibus 42
De martyribus Romanis Pontificibus 43
De octauis sanctorum 44
De priori vespera Dominicarum 45
De aqua aspersionis, Gloria in excelsis, Ite missa est, Credo in vnum 46
De septuagesima 47
De festis infra septuagesimam vel quinquagesimam concurrentibus 48
De capite Ieiunij 49
De

De quadrageſima 50
De oratione ſuper populum 51
De diebus Dominicæ paßionis 52
De ſabbatho ſancto 53
De Paſchali obſeruatione 54
De feſtis infra Paſchale tempus 55
De paſcha annotino 56
De Letanijs 57
De hebdomada Pentecoſtes 58
De octaua Pentecoſtes 59
De officio Sanctæ Trinitatis 60
De concordia & ordine officiorum 61
De Dominicali officio nō facilè prætermittēdo 62

MICROLOGVS

DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS.

De introitu Miſſæ,

CAP. I.

PRESBITER, cum ſe parat ad miſſam, iuxta Romanã conſuetudinem decantat pſalmos, Quam dilecta, Benedixiſti, Inclina domine, Credidi: Deinde, κύριε ἐλέησον, Pater noſter, cum precibus & oratione pro peccatis, videlicet vt intus & exteriùs ſummo ſacerdoti placere valeat: quem cũ ſacratiſſima oblatione, ſibi, omnibuſque Chriſtianis placare deſiderat. Paratus autem intrat ad altare, & facit confeſſionẽ; quia ſcriptum eſt: Sapiens accuſator eſt ſui in principio. & antiquæ legis ſacerdotes primùm pro ſe, deinde pro populo offerre ſoliti erant. Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quæ ab introitu ſacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere. Hanc ad introitum dici, Cæleſtinus Papa in ordine quadrageſimus quintus

Confeſſio ſacerdotis cur inſtituta.

Prouerb. 18.

ſ. 44.

Sic etiam Amalarius è gestis Pōtificum c. 5. lib. de officio Missæ.

κύριε ἐλέησον

instituit: cùm vsque ad eius tempora ante sacrificium Epistola tantum Pauli & Euangelium legeretur. Letaniæ quæ sequūtur propter ipsa Græca verba, à Græcis assumptæ creduntur.

De *Gloria in excelsis*, & *Dominus vobiscum*, CAP. II.

Officium Missæ post meridiem non dicitur.

Vide hac de re plura apud Damianum in tractatu inscripto, Dominus vobiscum.

IN omni festo quod plenum habet officium, excepto intra aduētum Domini, & septuagesimam, & natali Innocētium, tam presbyter quàm Episcopus, Gloria in excelsis dicent. Quod etiam nunquam post Meridiem legitur dicendum, nisi in Cœna Domini, vbi Chrisma cōficitur, & in sabbatis Paschæ & Pentecostes. Deinde versus ad populum dicit: Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. Notandum ex his verbis, Plures esse debere respondentes, & vnum salutantem. Sicut enim ineptè respōderetur: Et cum spiritu vestro, cùm vnus esset salutator, sic incongruè salutatur per Dominus vobiscum, cùm vnus tantùm assit vel nullus. Hoc vtique beatissimi patres Apostolici, Anacletus quidē à beato Petro quintus, & Soter in ordine decimus tertius decre-

cretis ſuis firmauere, vt ſacerdos ſemper vel tertius eſſet, dum Miſſas celebraret. Zacharias autem vir Apoſtolicus in ordine nonageſimus tertius conſtituit, ne ſacerdotes ad celebrãda Miſſarum ſolemnia cum baculo intrarent, nec velato capite altari aſtarent. Sancti quoque patres in Aurelianenſi Concilio, capitulo tertio conſtituerunt vt ad ſalutationes ſacerdotis non ſolùm clerici, & Deo dicati, ſed & omnis plebs conſona voce reſpondeat.

Tertius ſaltem eſſe debet ſacerdos Miſſas celebrans.

Velato capite ſacerdos altari aſtare, prohibetur.

De prima oratione in Miſſa,

CAP. III.

SEQVITVR oratio quam Collectã dicunt; eo quòd ſacerdos, qui legatione fungitur pro populo ad Dominũ, omniũ petitiones ea oratione colligat atque concludat. Illæ tamen orationes ſpecialiùs Collectæ vocari videntur, quæ apud Romanos ſuper collectam populi fiunt, dum colligitur vt procedat de vna eccleſia in aliam, ad ſtationem faciendam, vt in capite Ieiunij illa oratio: Concede quæſumus, apud ſanctam Anaſtaſiã ſupra Collectam populi dicitur, qui ſtationem apud ſanctam Sabinam celebraturus eſt.

1. Cor. 5

Collectæ quæ propriè nuncupentur.

De numero orationum in Missa,

CAP. IIII.

IVXTA Romanum ordinem non nisi vnam orationem ante lectionem dicere deberemus, vt Amalarius in prologo libri sui De officijs se ab ipsis Romanis didicisse fatetur. Hoc vtique & institutio officiorũ exigere videtur, vt, sicut ad vnã missam, vnam tantum lectionẽ & Euangelium legimus, item vnum introitum, imò vnum officium cantamus: nihilominus & vnam orationẽ dicamus. Sed hoc iam pauci obseruant; imò plures in tantũ orationes multiplicant, vt auditores suos sibi ingratos efficiant, & populum dei potius auertant, quàm ad sacrificandum illiciant. Hoc autem sapientioribus multũ displicet, qui etsi aliquãdo antiquam traditionem, alijs morigerando, excedunt; in ipsa tamen sua excessione modum tenere & aliquam rationem attendere solent. Vnde & in missa, & si non semper, vna tantùm oratione sint cõtenti, septenarium tamen numerum in orationibus rarò excedunt: quem vtique numerum, nec dominica oratio excedit, quæ cum solis septem petitionibus omnia corpori, &

Desideratur ille Amalarij prologus.

Septenariũ numerũ raro orationes excedũt.

&animæ neceſſaria comprehendit. Hoc autem ſummopere ſolẽt obſeruare, vt in Miſſa aut vnam, aut tres, aut quinque, aut ſeptem orationes dicant. Vnam, propter Romanam traditionẽ: Tres, quia dominus ante paſſionem ſuam ter oraſſe legitur: Quinque, propter quinquepartitam eius paſſionem, in cuius commemoratione eadẽ celebramus officia: Septem, quia & Apoſtoli ſeptem petitiones dominicæ orationis ad conſecrationem eorundem miniſteriorum frequentaſſe leguntur. In natiuitate tamen Domini ad Miſſam in mane Romani orationem de ſancta Anaſtaſia adijciũt: quia ſtationem in eccleſię eiuſdem martyris ad eandem Miſſam agunt. Et nos quoque illos in illa adiectione imitamur, licet non eandem adiectionis occaſionẽ habere videamur. Rariſſimè quidem diligentiores officiorum obſeruatores, alios in orationibus numeros admittunt, niſi & quos nõs ſupra cõpetenti myſterio inſignitos notauimus.

De Authenticis orationibus,

CAP. V

ALIAS quoque orationes, niſi anti- *Vt adprobatę ſint orationes.*

B 3 quas

quas, & Gregorianas difficillimè admittũt, vtpote quas in antiquioribus, & emẽdatioribus Sacramẽtarijs inueniũt. Nam octauum Africanę prouinciæ Cõcilium, (cui ſanctus Auguſtinus, imò ducenti & quatuordecim ſancti patres interfuerũt) capitulo duodecimo cõſtituit: Nullę preces, vel orationes, vel Miſſæ, vel præfationes, vel commẽdationes, vel manus impoſitiones dicantur, niſi in Concilio fuerint probatæ. Item tertium Carthaginẽſe Concilium (cui idem ſanctus Auguſtinus interfuit) capitulo vigeſimo tertio nullus ad altare Patrẽ pro Filio, vel Filiũ pro Patre nominet, ſed ſemper orationẽ ad Patrem dirigat, nec qualibet oratione vtatur niſi probata. Oratio quidẽ ad Patrem dirigenda eſt, iuxta Domini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit, cũ eum interrogarent, qualiter orare deberent. Cùm ſtabitis, inquit, ad orandum, dicite: Pater noſter, qui es in cælis. &c.

Concil. Mileuitanum. Can. 12

3. Carthag. cõc. Can. 23.

Ad Patrem ſemper dirigenda oratio.

Luc. 11.

De concluſione orationum,

CAP. VI.

CONCLVDIMVS autẽ orationes, per Dominũ noſtrum, videlicet Patrem oran-

orãdo per Filiũ, iuxta eiuſdem Filij præceptum, qui in Euangelio ita præcepit. Vſque modo non petiſtis quicquam Patrẽ in nomine meo; petite & accipietis. qui & effectum noſtris petitionibus, ſi per ipſum rogauerimus, promittit dicens: Quodcũque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vnde & orationes plurimas, vel penè omnes ſatis congruè ita cõcludimus: Per Dominũ noſtrũ. Paucisſimæ enim inueniuntur, quæ pro cõpetentia ſenſus, alia cõcluſione finiãtur. Vt illa: Præſta quæſumus omnipotẽs Deus, vt natus ſaluator: Qui tecum viuit & regnat. Item & illa: Deus cuius filius in alta cælorũ Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ qui tecum viuit, &c. In qualibet autem concluſione commemorationem ſanctæ Trinitatis obſeruare ſolemus, iuxta quod in emendatioribus Sacramẽtarijs expreſſum inuenimus. [A deo enim ſancti patres inuocationẽ ſanctæ Trinitatis in orationibus ſiue benedictionibus obſeruabãt: vt nec in ipſis ſacrum aliquid ratum cenſerent, quorum cõfectioni inuocatio S. Trinitatis defuiſſet vt in ſacris Paulianiſtarum, quorum & baptiſmum ſiue ordinatio-

Ioan. 16.

In qualibet concluſione obſeruanda ſanctæ Trinitatis commemoratio.

Cõc. Nic. Can. 19. & 6. Synodus, Can. 57.

nationes in cõuerſis iteranda cenſuerũt] Sciendum autem in illa vſitata cõcluſione, Per dominum noſtrum, quòd Romanus ordo & antiquiſſima exemplaria nomen Dei interponunt, vbi dicitur: Qui tecum viuit & regnat Deus. quod tamen moderni poſt nomen Spiritusſancti ſubiungere ſolent. Et hæc vtique conſuetudo etiã apud Romanos & vſquequaque adeo inualuit, vt antiquæ traditionis executio iam non ſine ſcandalo locum habere poſſit: quod iuxta Apoſtolum, & euangelium in tam leuibus [ſummo] ſtudio deuitare debemus.

Non omittendum nomẽ Deus.

Rom. 14. Math. 18.

[Iterum] de concluſione, ſeu confirmatione orationum,

CAP. VII.

SECVNDVM Romanam auctoritatem nullam orationem, Per eum qui vẽturus eſt, cõcludimus, niſi ſit exorciſmus, in quo Diabolus per diuinum iudicium vt à creatura dei diſcedat, exorcizatur, ſiue adiuratur. Nam in alijs orationibus, quas, Per dominum noſtrũ, cõcludimus, patrem, vt nobis per amorem filij ſui ſubueniat, imploramus. In exorciſmo autem Dia-

Concluſio in exorciſmus.

Diabolum per dei iudicium,vt aufugiat, increpamus. Omnes autem astantes iuxta antiquam sanctorum patrum traditionem , in signum confirmationis, Amen, subiungere debent, vt communem orationem, quam sacerdos pro omnibus Domino libauit,confirment. Vnde & in ipsa secreta, Per omnia sæcula sæculorum, altiùs dicit,vt pręmissa oratio per, Amen, à populo possit confirmari.

Amen orationũ cõfirmatio.

De Epistola,ad Missam legenda,

CAP. VIII.

SOLIS subdiaconibus [1] inferioris gradus Romana auctoritas cõcedit, vt sacris vestibus induti Epistolam legant ad Missam. Quod tamen non ex eorum consecratione, sed potius ex ecclesiastica concessione meruerunt obtinere. Vnde & rationabilius esse videtur , vt ipse sacerdos sibi epistolam legat,quam vt aliquẽ nondũ ordinatum sibi asciscat ad legendum. Nam beatus Hormisda à sancto Petro quinquagesimus [2] tertius Papa, capitulo tertio illum deponit, quicunque non ordinatus officium ordinati vsurpauerit: quod vtique non ex consecratione, nec

[1] *inter inferiores gradus*

Nam proprium & Lectoris officiũ Lectiones legere in ecclesia.

[2] *quartus*

ex eccleſiaſtica conſuetudine vnquā promeruit. Canones etiā alios niſi ad hoc ordinatos in eccleſia legere, vel in ᵃ publico pſallere, vel Alleluia dicere, vel alicubi exorcizare, in diuerſis Cōcilijs prohibuere. Nihil autem obſtat, quin ſacerdos inferiorum ordinū officia, ſi neceſſe fuerit, expleat: quem & omnes inferiores obtinere cōſtat, qui & in Miſſa ſacris veſtibus eſt indutus, ſine quibus iuxta Romanū ordinem miniſtrare non debemus. Vnde & congruentiùs ipſe ſibi officiū ſubdiaconi repræſentat, quàm quemlibet inordinatum, nec ſacris veſtibus indutum hoc explere permittat.

ᵃ pulpito

Sine veſtibus ſacris miniſteriū altaris fieri non poteſt.

De Euangelio [in qua parte ſit legendum.]

CAP. IX.

DIACONI quoque officium in Miſſa nihilominus & ipſe conuenientius explebit, quàm alij qui ſacris veſtibus non fuerit indutus. Nam etiam diaconus tēpore oblationis & lectionis Alba indutus eſſe debet, iuxta quadrageſimum primū Carthaginenſis Concilij quarti capitulū, cui ſanctus Auguſtinus, imò ducenti, ſe-

ptem

ptem & decem ſancti patres interfuerũt. Iuxta decretum Anaſtaſij papæ, non ſedetur [a]donec Euangelium legitur, quę reuerentia, vt aiunt, & Apoſtolicæ lectioni apud Græcos exhibetur. Diaconus cùm legit Euangelium iuxta Romanum ordinem in ambone vertitur ad Meridiẽ, vbi & maſculi cõueniunt: non ad Aquilonẽ vbi fœminæ conſiſtunt. Ad principalem enim ſexũ meritò vertitur, cui, vt Apoſtolus inſtituit, infirmior ſexus domi inſtituendus cõmittitur. Quod autẽ presbyteri ad legendũ Euangelium non ſe ad Meridiem vertunt, hoc ideo inoleuiſſe credimus, quia nec ordo illis iniunxit, vt in ambonem ad legendũ, ſicut diacones, aſcenderent, vbi neceſſariò ad maſculos potius quàm ad fœminas ſe vertere deberent. Nam iuxta eccleſiaſticam conſuetudinẽ ad altare leguñt, vbi nulla diuerſitas auditorum approximat, quæ legẽtes magis in hanc partem quàm in aliam conuerti exigat. Nuſquã ibi fœminæ, ſed ſoli religioſi ad dexteram & ad ſiniſtram permittuntur ſtare. Ad ſiniſtrum verò cornu altaris habent librum cùm legunt Euãgelium, vel cùm ſacrificant vt in dextera parte

ſint

[a] dum

Græci ad Epiſtolæ lectionẽ non ſedent.

Ambonẽ vocat quod pulpitum prius dixit.

Maſculi ad Meridiem, fœminæ conſiſtebãt ad Aquilonem.

Feminæ ad altare ſtare non permittuntur.

ſint expeditiores ad ſuſcipiendas oblationes, ſiue ad conficienda altaris ſacramenta. Vnde ad Aquilonem magis, quam ad Meridiem verſi videntur, cũ annunciant Euangelium. Hinc [1] itaque illa vſurpatio emerſiſſe videtur, vt etiá diacones in ambone contra Romanum ordinem ſe vertát ad Aquilonem, potiusq̃ue ſe ad partẽ fœminarum quàm maſculorum vertere non vereantur. Quæ vſurpatio iam adeo inoleuit, vt apud plærosque quaſi pro ordine teneatur. Sed quia certiſſimè contra ordinem eſt, & inhoneſta, à diligentioribus ordinis ſeruatoribus meritò refutatur. Ordo quoque præcipit, vt, qui lecturus eſt Euangelium, crucem ſibi faciat in fronte, videlicet iuxta Auguſtinum, in ſede ipſius verecundię, vt eliminata omni verecundia, cum Apoſtolo non erubeſcant de Euangelio Chriſti, qui ſe in fine de illo erubiturum prædixit, quicunque eum hîc, vel verba eius coram hominibus erubuerit. Faciat etiam ſibi in pectore crucem, ne aliqua ſuggeſtio diaboli eũ impediat, quin puro corde euangeliũ dei annunciare valeat. Presbiter cum legit euãgelium, Romano more, planetam in dex-

[1] vtique

In frõte cur fiat crucis ſignũ, & cur in pectore.

Rom. 1.

Planetam appellar, quã nos ſtolam dicimus.

dexterum leuat humerum, vt expeditũ ſe terrenis affectibus eſſe demonſtret ad euangelizandum. Eadem quoque ratione & diaconi cùm legunt, planetam tantùm id ſiniſtro humero ponere vidétur. Item Romanus ordo præcipit vt incenſum ſemper præcedat Euangelium, cùm ad altare ſiue in ambonem portatur: nõ autem concedit, vt oblatio in altari thurificetur. quod & Amalarius in prologo libri ſui de officijs, Romanos deuitare fatetur; quamuis modo à pluribus, imò penè ab omnibus vſurpetur.

De oblatione in altari componenda,

CAP. X.

FINITO Euangelio ſtatim eſt offerẽdum, dum & offerenda canitur, quæ nomen de oblatione mutauit. Nam ordine præpoſtero deinceps offertur, poſtquam in altari propoſita oblatione ſacerdos populum hortatur ad orandũ. Sanctus Alexander Papa quintus à beato Petro conſtituit, vt panis tantum & vinũ aqua mixtum in ſacrificio domini offeratur, quia de latere domini ſanguis & aqua ſimul [1]profluxerunt. vnde Sanctus Cyprianus, An

[1] *profluxit.*

Cyprianus epiſtola ad Concilium de ſacramento calicis.

An calice, inquit, Dominico aqua vinō deeſſe nõ debet, ne populus, qui per aquã iuxta Apocalypſin ſignificatur, à Chriſto ſeparatus eſſe videatur. Ita autem iuxta Romanum ordinem in altari componenda ſunt, vt oblata in corporali poſita, calix ad dextrum latus oblatæ ponatur, quaſi ſanguinẽ Domini ſuſcepturus quem de latere Dominico profluxiſſe credimus.

Oblatam vocat hoſtiam.

Nam oblatam ſiue panẽ in verum Chriſti corpus, ſicut & vinum in ſanguinẽ Dominicum conuerti non dubitamus. Solẽt autẽ presbyteri, dum ſine miniſtris offerunt, depoſita oblata in altari patinam abſcondere ſub corporali, & fortaſſe ideo quia iuxta ordinẽ Acolitus debet eá tenere inuolutá inter ſacrificandũ. Cooperitur quoque calix, non tam cauſa myſterij quàm cautelæ, vſque dũ finito Canone dicitur: Oremus prꝫceptis ſalutaribus moniti. Diſcooperitur tãdem, dum leuatur: vbi dicitur, Accepit & hũc præclarũ calicem: & ibi, Per ipſum & cum ipſo. & hoc fortaſſe ideo, quia cautiùs leuatur ſine operimento, quàm coopertus.

Vera conuerſio panis & vini in corpus & ſanguinẽ Chriſti.

Quid ſuper oblatione ſit dicendũ, CAP. XI.

COMPOSITA autem oblatione in alta-

altari,dicit ſacerdos hanc orationem iuxta Gallicanum ordinẽ: Veni ſanctificator omnipotens, æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum.Per Chriſtum Dominum noſtrum . Deinde ante altare inclinatus dicat hanc orationem , non ex aliquo ordine,ſed ex eccleſiaſtica conſuetudine: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus in memoriam paſſionis,reſurrectionis,aſcenſionis. Quæ vtique oratio à diligentioribus ordinis & comprobatæ cõſuetudinis obſeruatoribus tam pro defunctis , quàm pro viuis ſola frequentatur;qui etſi multotiens plurimorum conſuetudini cedant, ſuperflua tamen ſummopere deuitant. Romanus tamẽ ordo, nullam orationem inſtituit poſt offerendam ante ſecretam.Erectus autẽ presbyter populum hortatur ad orandum,& ipſe poſt finitam ſecretam,præfationem orditur in Canonem,in qua ſupernorum ciuium ordines meritò cõnumerãtur,quia eiſdẽ myſterijs quæ ibi conficiuntur,iuxta atteſtationem ſanctorum patrum , intereſſe creduntur. Vnde & angelicus hymnus,id eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ſub-

Præfatio Canonis.

Myſterijs Miſſæ angeli intereſſe creduntur.

Hymnus Angelicus Sanctus, Sanctus &c.

ſubſequitur,quem beatus Sixtus Papa in ordine octauus conſtituit, vt ante ſacrificium diceretur.Hunc autem hymnũ & ipſe ſacerdos cum alijs neceſſariò debet dicere,ne ſeipſum ſua prece videatur priuaſſe, qui & ſuas voces & aliorum angelicis laudibus admitti deprecatus eſt in præfatione. Iuxta Romanum ordinem nunquam ¹Miſſam abſque lumine celebramus:non vtique ad depellandas tenebras,cùm ſit clara dies;ſed potius in typũ illius luminis,cuius ſacramenta ibi conficimus,ſine quo & in meridie palpabimus vt in nocte.

1 Miſſas Lumine cur vtamur in Miſſæ celebratione.

Quid auctum ſit in Canone,
CAP. XII.

ORATIONEM,quam Canonem,ſiue actionem,propter regularẽ ſacramentorum confectionem,Romano more appellamus, quis compoſuerit apertè non legimus; niſi quòd S. Gregorius quendam ſcholaſticum illam compoſuiſſe teſtatur.Multa tamen eidem Canoni à ſanctis patribus inſerta legimus:ſicut à Sancto Alexandro Papa in ordine quinto, ipſius paſſionis cõmemoratio interſeri iubetur

Gelaſius Papa, dũ adhuc ſcholaſticus eſſet,auctor Canonis qualẽ nunc habemus:antea verò quaſdam partes illius ab eccleſia receptas ſatis cõſtat. Vide Innoc. 3 in Can. Miſſæ ac VValafridũ de reb.Eccl.c.22.

betur. Item, sanctus Gregorius Papa primus, Diesque nostros in tua pace disponas, vsque Per Christum Dominum nostrum. Et magnus Leo, sanctum sacrificiū immaculatam hostiam in Canone addiderunt. Item quoque Gregorius Dominicam orationem se Canoni adiecisse in registro suo asserit, vbi quibusdā de murmurantibus humili responsione satisfecit: inconueniens esse asserens, vt oratio quam scholasticus composuit, ad oblationem diceretur, & illa prætermitteretur, quam ipsi Apostoli ex institutione Dominica in confectione eorundem sacramentorum vsitasse ' crederentur. In summis quoque festiuitatibus quædā Canoni in illo loco, vbi dicitur: Communicantes, vel, Hanc igitur oblationem, interponimus, quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus sacramentarijs interponēda esse didicimus, videlicet in Natiuitate Domini, In Epiphania, in Cœna, in Pascha, in Ascensione, in Pētecoste. [Huiusmodi interpositiones efficiūt, vt illud, communicantes, apertiùs per se, quasi in catholica communione manentes, intelligamus, quàm ad subsequentium sancto-

D. Greg. Registri lib. 7. epistola 61. ad Ioannē Siracusanū.

1 *creduntur*

 rum

rūm communionem ipſum referamus. Nimis autem temerariū videtur, vt nos aliqua Canoni ad noſtrum libitum adijciamus, niſi quę à ſanctis patribus adiecta vel adijcienda eſſe cognouimus, pręcipuè cū inter ipſos ſanctos patres nulli aliquid adieciſſe legantur, niſi qui, & Apoſtolica auctoritate præditi hoc facere potuerūt. Optimum ergo videtur, vt in hac cauſa terminos noſtrorum patrum non excedamus, nec nos Apoſtolicæ auctoritatis reos efficiamus, ſi quod ſoli Apoſtolicæ auctoritati [2] competit Canonem noſtris interpoſitionibus augmentare præſumamus.

Soli Pontifices ad Canonē aliquid addidiſſe leguntur.

2 *conuenit*

Quid ſuperfluum ſit in Canone,

CAP. XIII.

INTERPONERE enim ſolent quidam ibi ſuas orationes, vbi dicitur, Mem̄eto Domine famulorū famularumq́;, & ante cōmemorationem defunctorū. Item poſt nomē Domini Papę ſiue proprij epiſcopi, adijciunt: Et omnibus orthodoxis Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, ſed ſuperfluo. Nam ordo ſtatim

Certè particulas Canonis quas hic ſuperfluas facit Innocentius 36. ſuo tempore agnoſcit ac interpretatur, Annotauit etiam Radulphus de Riuo, non poſſe nunc illas omitti ſine ſcandalo.

tim in ſequenti verſu, vbi dicitur: Memento domine famulorum famularumque, nobis cōcedit, vt omnium viuorum commemoremus, quoſcunque voluerimus. Item poſt pauca addunt Pro quibus tibi offerimus, cùm in antiquioribus & veracioribus ſacramentarijs, non niſi ſub tertia perſona offerentes [1] ibi reperiantur. Item ibi: Vnde & memores nos tui ſerui, natiuitatem domini commemorant, cùm iuxta Apoſtolum in eiuſmodi ſacrificio, non Natiuitatem Domini, ſed mortem eius annunciare debeamus. Vnde & ſanctus Ambroſius, in libro ſacramentorum: Quotieſcunque, inquit, offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio domini, aſcenſio domini ſignificatur. Quod & ſanctus Auguſtinus ſua atteſtatione confirmat. Quapropter & nos ibi tantum [2] paſſionis, reſurrectionis & aſcenſionis commemoramus. Hæc ergo omnia quæ nos adiectiua notauimus, ille proculdubio ſuperflua & eradenda iudicabit, quicunque antiquiores & emendatiores ſacramentarios diligenter inſpexerit. Sciendum eſt autem quod Romana auctoritas nomina viuorum fi-

[1] *ſcripti*

Mors Christi, nō natiuitas in hoc ſacrificio cōmemoratur.

Vide Ambr. li. 4. de Sacramentis c. 6

[2] *paſſionem reſurrectionē & aſcenſionē*

delium internumerare permittit, vbi dicitur, Memento Domine famulorum famularumque: ſimiliter & defunctorum, vbi iterum dicitur, Memento etiam & eorum nomina. Aliorum verò ſanctorum nomina annumerare non debemus, niſi quos in Canone inuenimus antiquitus deſcriptos, excepto poſt, Pater noſter, in illa oratione, vbi iuxta ordinem *quantumlibet ſanctorum nomina internumerare poſſimus. Et hoc etiam notandum, quod perſonæ prælatorum & ſubiectorum in Canone diſtinguntur. Vbi enim domini Apoſtolici ſiue Epiſcopi noſtri nomen aſſumimus, de prælatis agere videmur. De ſubiectis verò ſtatim in ſequenti verſu vbi dicimus; Memento Domine famulorũ famularumque tuarum. Item illud: Hác igitur oblationem ſeru de prælatis ſonat. Nam quod ſequitur, Sed & cunctæ familiæ tuæ, ſubiectos videtur intimare. Vnde &, Memores Domine nos ſerui tui, de prælatis: Sed & plebs tua ſancta, de ſubiectis agere non dubitatur.

Sanctorum nomina in Canone non recitanda, niſi quæ antiquitus in eo deſcripta ſunt.

4 *quarumlibet*

De

De signis super ¹oblationem, CAP. XIIII.

1 quæ super oblatam fiunt.

DE signis autem quæ super oblationem à diuersis diuersè fiunt, nos ab Apostolica sede potissimùm formam sumere decreuimus, vnde totius Christianæ religionis ordinem & originem suscepimus. Nam & illi sedi nostro tempore Deus [ta lem] gubernatorem, reuerendæ inquam memoriæ Gregorium Papam imposuit, qui sub decem suis antecessoribus, à puero Romę nutritus & eruditus, omnes Apostolicas traditiones diligentissimè inuestigauit, inuestigatas studiosissimè in actum referre curauit. Hunc ergo doctorem religione & auctoritate præcipuum, imò Apostolicam traditionem per ipsum in considerandis mysterijs potissimùm imitari decreuimus. Sicut nos ipsi per ipsum & per Episcopos qui eũ imitati sũt, accepimus, imparẽ numerũ semper in di spẽsatione signorũ super oblationẽ obser uamus, videlicet vnam crucẽ, vel tres, vel quinque faciẽdo, & hoc vtique non sine certi causa mysterij. Nã in vna & tribus, vnum & trinum Deum intimamus. In quinque autem, quinquepartitam Domi

Gregorius Papa 7.

Signorum impar numerus se perobseruãdus.

ni paſſionē ſignificamus. Meritò autem impar numerus in eccleſiaſticis officijs frequentatur, quia nunquam in duo æqualia vnitate impediente diuiditur, ſicut vnitas ſanctę eccleſię nullatenus eam in duo ſecari patitur. In primis vbi dicitur, Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia, tres tãtùm cruces ſuper panem & vinum communiter facimus, nec vnquàm panem à calice ſeparamus in conſignatione, niſi vbi ſeparatim nominantur in Canone. Ita autem illa communiter ſignamus, vt erecta pars crucis tãtùm ſuper panem, tranſuerſa autem ſuper calicem protendatur. Nam erecta pars crucis corpus Dominicum ſuſtinuit; tranſuerſa autem, ipſius brachia diſtendit. Vnde & calix congruè ſub [2] brachio eius collocatur, quaſi de latere Dominico ſanguinē Domini ſuſcepturus.

2 brachia

Inclinatio vſque ad altare.

Cùm dicimus, Hác igitur oblationem, vſque ad altare inclinamur ad exemplar Chriſti, qui ſe humiliauit pro nobis vſque ad mortem crucis. Erecti autem cùm dicimus, Benedictam, aſſcriptam, ratam, tres cruces ſuper vtrunque ſimul facimus. Non enim hic ſola oblata ſignanda eſt, vt quidam fa-

ciunt,

ciunt, [3] sed vtrunque signatur in oblatione. Nam sequitur, vt nobis fiat corpus & sanguis, subauditur, hæc oblatio. Et hoc cum dicitur, quarta crux super panem & quinta super calicem separatim imponitur. Congruè autem prius tres tantum cruces super vtrunque fecimus, licet quinque voces ad signa facienda æquipollentes haberemus, id est, Benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem, videlicet vt quinarium non excederemus, & quintam crucem super calicẽ, quinti quasi vulneris Indicem, vnde sanguis profluxit, competenter faceremus.

3 sed vtrunque quia vtrunque significatur in oblatione.

De acceptione oblationis in manus,

CAP. XV.

DEINDE panis in manus accipitur, & antequam reponatur in altare, benedicitur; Item & calix eleuatus ante depositionẽ benedicitur. Nam & Dominus in Euangelio vtrunque legitur benedixisse antequã dimitteret è manibus. Accepta enim in manibus benedixit; postea discipulis dedit. Item, vbi dicitur, Hostiã puram, hostiam sanctam, hostiam immacula-

Matth.26.

Quinque cruces poſt conſecrationem.

culatam, tres cruces ſuper vtrumque ſimul facimus: quia & vtrunque ſimul in eiſdem verbis intelligimus. Quartam autem crucem ſuper panem, & quintam ſuper calicem ſeparatim inſigimus, iterum ſanguinẽ Dominicũ de latere Dominico profluentem deſignantes.

De commemoratione Dominicæ paſsionis,

CAP. XVI.

NOTANDVM autem per totum Canonem Dominicæ paſſionis commemorationem potiſſimùm actitari, iuxta Domini præceptum in Euangelio. Hæc, inquit, quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Et illud Apoſtoli. Quotieſcunque hoc ſumpſeritis, mortem Domini annunciabitis. Vnde & ipſe ſacerdos per totum Canonẽ in expanſione manuũ non tam mẽtis deuotionem quàm Chriſti extenſionem in cruce præſignat, Iuxta illud: Expãdi manus meas tota die. Non ergo digiti ſunt contrahendi ſemper, vt quidam præ nimia cautela faciũt. Malè enim cauti ſumus, ſi Chriſtum imitari ſummopere non ſtudemus. Congruum ergo eſt, vt manus expandamus,

Matth. 26. Luc. 22.

1. Cor. 11.

Expãſio manuũ quid ſignificet.

Iſa. 65.

infra

infra Canonem, hoc tamen obseruato, nequid digitis tangamus præter Domini corpus. Presbyter autem manus rarò remittere solet, nisi cùm necessariò propositam oblationem benedicere debet. Presbyter autem humiliationẽ Domini vsque ad crucem, vt prædiximus, nobis indicat; cùm se vsque ad altare inclinat dicendo: Hác ergo oblationem. Statim enim in sequẽtibus narrationem de Dominica passione orditur, cuius typus vsque ad, supplices te rogamus, obseruatur. Vbi videlicet sacerdos se iuxta altare inclinans Christum in cruce inclinato capite spiritum tradidisse significat.

De commemoratione mortuorum, & reliquis obseruantijs, vsque in finem Canonis,

CAP. XVII.

POST mortem Christi in cruce commemoratio mortuorũ subsequitur, quia nec aliorum [1]mortuorum commemoratio agenda est, nisi qui in Christi morte redempti sunt, & in Christo hanc vitam finierunt. Cùm autem sacerdos vocem exaltat dicens: Nobis quoque peccatoribus, Centurionem illum designat qui vi-

[1] *defunctorũ.*

Exaltatio vocis.

Matth. 27.

ſa morte Chriſti vocem exaltauit, dicendo, Verè filius dei erat iſte. Tres verò cruces ſuper corpus & ſanguinem communiter facit, cùm dicit, Sanctificas, viuificas, benedicis, in honorem ſanctæ Trinitatis. Poſteà cum corpore Dominico quatuor cruces ſuper calicem facimus, dicendo, Per ipſũ & in ipſo & cum ipſo, & quintam in latere calicis, videlicet iterũ vulnus Dominici lateris ſignificando. Vnde & calicem ex eodem latere cum oblata tangimus iuxta Romanum ordinem. Multi tamen tres tantùm cruces ſuper calicem, & duas in latere eius faciunt, ſed videtur incongruum, cùm Chriſtus nullum vulnus in latere habuerit [1]niſi vnũ. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prædiximus, quod beatus Anſelmus Lucenſis Epiſcopus ita ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt, & hoc ita ſemper obſeruauit, nobiſque itidem obſeruandũ firmiſſimè inculcauit, cùm dicimus: Per omnia ſæcula ſæculorum, Corpus cum Calice leuamus, & ſtatim in altari depoſita cooperimus. Quia & Ioſeph corpus Dominicum de cruce leuauit, & in ſepulchro depoſitum lapide cooperuit. Huc vſque

Quinque cruces cum corpore dominico.

1 preter

Anſelmus Lucenſis.

vſque calix pro cautela coopertus videbatur, deinceps autem magis pro myſterio cooperitur, quia ſicut Chriſtus tres dies in ſepulchro fuit coopertus; ita & nos corpus Domini & calicem cooperimus, vſque dum tres articulos cōpleamus, quippe præfationem Dominicæ orationis & ipſam Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur quæ embolis Dominicæ orationis nuncupatur. Iuxta Romanum ordinem cùm dicitur, Et ab omni perturbatione ſecuri, accipit archidiaconus à ſubdiacono patinam nudam quam acolitus tenuit inuolutam; & oſculatam dat vni ex diaconibus tenendam, ad cōfractionem in ea faciendam. Vnde ſacerdos ſine miniſtro ſacrificans ad eundem locum eam de ſub corporali abſcōditam reſumit, & oſculatā in altari deponit vt hoſtiam in ea cōfringat. Cùm autem dicit, Per Dominum noſtrum, rumpit hoſtiam ex dextro latere iuxta ordinem ad deſignandam Dominici lateris percuſſionem. Deinde maiorem partem in duo confringit vt tres portiones de corpore Dominico efficere poſſit. Nam vnam in calicem faciendo crucem mittere debet, cùm

Cur calix operitur.

Embolis Orationis Dominicæ: Libera nos Domine, &c.

Patinæ vſus

Hoſtiæ diuiſio in tres partes.

cùm dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ad deſignãdum corporis & animæ coniunctionem in reſurrectione Chriſti. Alteram verò ipſe Presbyter neceſſariò ſumit, ante calicis participationem, iuxta Dominicam inſtitutionem. Tertiam autem cõmunicaturis ſiue infirmis neceſſariò dimittit, nec hoc vtique ſine certi cauſa myſterij. Tripliciter enim corpus Domini intelligitur, vnum quod reſurrexit à mortuis quod ſignificat particula in ſanguinem miſſa: Aliud quod adhuc viuit in terra, ſignificatum per particulam à ſacerdote cõſumptam: Tertium, quod iam requieſcit in Chriſto, quod & à tertia particula in altari ſeruata aptè figuratur, quam viaticum morientium appellare ſolemus.

Tertia pars Hoſtiæ communicaturis aut infirmis reſeruabatur olim.

De Panis fractione & communicatione,

CAP. XVIII.

POST immiſſionem autem panis in calicem iuxta Romanum ordinem dicit ſacerdos ſub ſilentio; Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Beatus Innocẽtius Papa in ordine quadrageſimus quintus, conſti-

conſtituit, pacem dari poſt cõfectionem ſacramentorum. Cùm pacem damus, dicere ſolemus, Pax tecum, Et cum ſpiritu tuo. Congruè autem pax datur ante communionem, quia iudicium ſibi manducat & bibit, quicunque non prius fratri ſuo repacificatus communicare præſumpſerit. Sergius Papa in ordine octogeſimus ſextus conſtituit, vt in tempore fractionis Dominici corporis, Agnus Dei à clero & populo decantetur. Videlicet vt ille nobis propicietur cuius corpus ibi confringi videmus & credimus. Facta autem confractione debent omnes communicare interim, cùm & Antiphona cantatur quæ de communione nomen mutuauit, cui & pſalmus ſubiungendus eſt cum, Gloria patri, ſi neceſſe fuerit. Sciendum autem eandẽ Antiphonam, ſemper eundem pſalmum cũ introitu habere, ſi non habeat proprium de quo ſumpta videatur. Orationem quam inclinati dicimus, antequam communicemus, non ex ordine ſed ex religioſorũ traditione habemus ſcilicet [hanc:] Domine Ieſu Chriſte qui ex voluntate Patris. Itẽ & illud, Corpus & ſanguis Domini

Pacem dari cõſtituit Innocentius Papa primus. Anteà verò apud Græcos iam olim id vſitatũ.

1. Cor. 11.

Sergius Papa Agnus dei cantari inſtituit.

mini nostri Iesu Christi, quod dicimus cum alijs Eucharistiā distribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidam ad pacem & communionem priuatim frequentant, sed diligentiores antiquiorum traditionum obseruatores, nos in huiusmodi priuatis orationibus breuitati studere docuerunt, potiusque publicis precibus in officio Missæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius Papa scribens sancto Augustino & Aurelio Episcopis, asserit quòd nos plus communibus & publicis quā singularibus & priuatis orationibus proficere poterimus.

Priuatarū Orationum breuitati studendum in Missa,

De vitanda intinctione,

CAP. XIX.

NON est autem autenticū quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt. Nam ordo Romanus contradicit, quia & in parasceue vinū non cōsecratum cum Dominica oratione & Dominici corporis immissione iubet consecrare, vt populus plenè possit cōmunicare. Quod vtique superfluò præciperet,

peret, si intinctum Dominicũ à priori die corpus seruaretur, & ita intinctũ populo ad cõmunicandum sufficere videretur. Iulius quoque Papa in ordine trigesimus sextus Episcopis AEgypti scribens huiusmodi intinctionem penitus prohibet, & seorsum panem & seorsum calicem iuxta Dominicam institutionem sumenda docet. Vnde & beatus Gelasius Papa in ordine 51. Scribens quibusdam Episcopis, excommunicari illos præcepit quicũque sumpto corpore Dominico, à calicis participatione se abstinerẽt. Nam & ipse in eodem decreto asserit: huiusmodi sacramentorum diuisio sine grandi sacrilegio prouenire non poterit. Postquam omnes cõmunicauerint, dicit sacerdos hanc orationem sub silentio [iuxta Romanum ordinem.] Quod ore sumpsimus. Qua finita sequitur oratio siue orationes post cõmunionem dicendæ, quæ eodem numero & ordine orationibus ante lectionem sine secretis ante præfationem dictis debent respondere. Quæ vtique orationes, nõ pro his qui cõmunicaturi sunt, sed qui iam communicauerint iuxta proprietatẽ sui nominis agũt: Ergo & ante ipsas communi-

Intinctio prohibita à Iulio Põtifices.

Orationes post communionẽ.

municare non negligant, quicunque earundem orationum benedictione foueri deſiderant. His ita finitis, ſubſequitur, Benedicamus Domino, vel, Ite miſſa eſt: ſi tamen aliquod feſtũ fuerit, quod Gloria in excelſis habere debuerit. Reſpondent omnes, Deo gratias, iuxta Apoſtolũ, pro collatis beneficijs agentes.

Repetitio à ſuperioribus Miſſæ.

CAP. XX.

Vt autem à ſuperioribus aliquantulum repetamus, poſtquam ſacerdos reſurrectionem Domini per coniunctionem corporis & ſanguinis Domini denotauerit, ſubſequenter etiam pacem populo offerre debebit, ſicut & ipſe poſt reſurrectionem diſcipulis ſuis pacem obtulit, dicens; Pax vobis. Fractio oblationis illam nobis fractionem Panis inſinuat, quam Dominus poſt reſurrectionem ſuam coram diſcipulis fecit. Cõmunicatio populi, typum illius conuiuij gerit, quod non ſemel Dominus poſt reſurrectionem ſuá cum diſcipulis inijſſe legitur. Hos etiam poſt vltimum conuiuium ab eis diſceſſurus in cœlum benedixit, ſicut & ſacer-

Luc. 11.

dos

dos populum cum oratione poſt communionem benedicit,videlicet iam citò diſceſſurus ab eo,cui tamen prius vt ipſe diſcedat,per Ite Miſſa eſt,denunciat, in figuram Angelorũ qui diſcipulis diſcedente Domino ab eis,dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum?& reliqua. Quo audito diſcipuli adorantes Dominum reuerſi ſunt in Ieruſalem, cũ gaudio magno, ſicut & populus relata Deo gratiarum actione ad propria cum gaudio reuertitur.

Ite Miſſa eſt.

Act. 1.

De benedictione poſt Miſſam.

CAP. XXI.

PRIVS tamen ab epiſcopo benedicitur ſi adeſt; ſin autem, à presbytero qui Miſſas celebrauit: Quamuis beatus Damaſus Papa hoc presbyteris non licere dicat,vbi de vana chorepiſcoporum ſuperſtitione tractat, ſi tamen nos mendoſitas exemplaris non fefellit.Sed magnus Leo Papa & Gelaſius Papa,eius ſucceſſores,in eccleſiaſticis officijs apprimè eruditi in decretis ſuis, vbi diligētiſſimè quid presbyteris liceat, quidue non liceat, deſcribunt:nullatenus illis benedictionem, ni-

Presbyteris præſente Epiſcopo interdicitur benedictio.
D. Hier. eccleſiæ Romanæ Cardinalis.
D.Hier. Epiſtola ad Ruſtic. Narbon. Tom.

ſi Epiſcopo præſente interdicunt. Beatus quoque Hieronymus ſanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinalis presbyter, qui ſub beato Damaſo & poſt ipſum vſque ad Sextũ ſucceſſorem eius eccleſiaſticis inſtitutis ſtudioſiſſimè inuigilauit: Ipſe, inquá, Ruſtico Narbonenſi Epiſcopo de eccleſiaſticis ordinibus ſcribens, presbyteros à benedictione ſuper populum non prohibẽdos eſſe aſſerit. Si, inquit, presbyter Chriſtum conſecrat, cùm in altario Dei ſacramenta benedicit, benedicere populum non debet, qui Chriſtum meruit conſecrare? Et poſt pauca: Hoc in eccleſijs tuis presbyteri faciant, quod Romæ ſui, quod in Oriẽte, quod in Africa, quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod in Gallia, quod in omnibus locis vbi humilitas perſeuerat. Ex his ergo conijcere poſſumus beatũ Damaſum Papam huiuſmodi benedictionem presbyteris illicitam, aut pẽnitus non dixiſſe, aut ſi dixit, Eccleſiaſticam tamen conſuetudinem in hoc præualuiſſe, præcipuè, cùm ipſius verba ita poſſint intelligi, vt presbyteros doceret vt eis quaſi ex proprio officio vſurpare non liceret, quod eis ab Epiſcopali auctorita-

te con-

te concedi poſſe non ignoraret. Sic enim cõfirmatio Neophytorum, penitus ſeparata eſt ab officio presbyterorum, quam tamen ſanctus Gregorius Papa, primus nominis huius, quibuſdam presbyteris conceſſiſſe legitur ſcribens Ianuario Calaritano Epiſcopo. Item & ſuſceptionem pœnitentium, non ex ſua conſecratione, ſed ex Epiſcoporum conceſſione, presbyteri habere meruerunt. Quod illum non latebit quicunque ordinem conſecrationis eorum, ſiue ſtatuta ſanctorum patrũ, diligenter inſpexerit. Agathenſe quoque Concilium capitulo quadrageſimo quarto benedictionem ſuper populũ Presbyteris prohibere videtur, ſed hanc prohibitionem de Epiſcopali tantùm benedictione factam interpretantur, quæ vtique benedictio iuxta vigeſimũ quartum Toletani Concilij capitulum, atteſtationeque ſancti Auguſtini ad Paulinum Epiſcopum, à communione in populo à ſolis epiſcopis debet impendi. Siquis vero de hac benedictione, de qua agimus, dictũ putauerit, ſententia tamen Prouincialis Concilij tam generali Eccleſiaſticæ conſuetudini præiudicare non poterit. Ideo

Confirmatio presbyteris aliquando ex priuilegio conceſſa à D. Gregorio. Sic & ſuſceptio pœnitentium, corũ qui publicam agebant pœnitentiam.

autem huiusmodi benedictio fortasse antiquitùs presbyteris interdicta est, quia ad Episcopale officium pertinere videbatur, & ecclesiastico conuentui nondum adeo necessaria reputabatur. Nam soli communicantes confectioni sacramentorum antiquitùs intererant, quibus & oratio post communionem, quæ pro solis communicantibus instituta est, pro benedictione potuit satisfacere. Apud modernos autem, cùm iam populus communicare cessaret, nec tamen diuinis ministerijs se subtraheret, necessariò permissum est, vt à presbytero benediceretur, ne tam benedictione, quàm communione priuatus discedere videretur. Siue autem ea occasione siue alia, hoc presbyteris permitteretur ab Episcopis: adeo tamen in vsum iam vsquequaque deuenit, vt nequaquam absque graui scandalo à presbyteris in populo intermitti possit, nisi fortè Apostolica sedes generaliter & synodaliter prohibere voluerit.

Benedictio in locum communionis successit.

Quid

Quid ſacerdos agat poſt Miſſam.

CAP. XXII.

FINITIS omnibus oſculatur ſacerdos altare, dicens: Placeat tibi ſancta Trinitas. Deinde ſacris veſtibus ſe exuens, cãtat hymnũ trium puerorũ, iuxta quod patres in quarto Toletano Concilio decreuerunt capitulo 14. videlicet, vt excõmunicationi ſubiaceret, quicunque ſacerdos eundem hymnum poſt Miſſam dicere negligeret. Pſalmum quoque, Laudate Dominum in ſanctis eius, in gratiarum actione ſubiungens, cum, Pater noſter & orationibus ad hoc cõpetentibus, concludit eam cum oratione illa: Deus qui tribus pueris. Sciendum iuxta decreta Pontificum, quod presbytero non licet coram Epiſcopo, niſi eo iubente vel ſacrificare, vel populum docere vel benedicere, vel ſalutare, vel exhortari. Vnde cùm legit Euangelium coram Epiſcopo, benedictionem petit ab eo. Item, cùm vult ſacrificare, inclinat ſe Epiſcopo pro conceſſione, cui etiam à populo inclinatur, pro vltima benedictione.

Hymnus triũ puerorum cantari iuſſus poſt Miſſam, Cõcil. Tolet. 4.

Benedicite presbytero coram Epiſcopo, niſi eo iubente, non licet.

Breuis descriptio celebrandæ Missæ.

CAP. XXIII.

Præparationes ad Missam.

PRESBYTER cùm se parat ad Missam, imprimis cantat psalmos; Quam dilecta, Benedixisti, Inclina, Credidi propter. Deinde, κύριε ἐλέησον, Pater noster, Et ne nos inducas. *Vers.* Ego dixi domine; Conuertere domine, Fiat misericordia, Sacerdotes, protector noster aspice. Domine exaudi. *Oratio.* Aufer à nobis domine iniquitates nostras & peccata nostra vt mereamur puris mentibus introire. *Alia.* Actiones nostras quæsumus Domine & aspirando preueni & adiuuãdo prosequere, vt cuncta nostra operatio per te semper incipiat, & per te cœpta finiatur, Per dominum nostrum &c. *Paratus autem venit ad altare dicens* Ant. Introibo ad altare dei. Psal. Iudica me Deus, & discerne. *Et facit confeßionem*:

Confessio ante Missam.

Confiteor Deo omnipotenti, istis sanctis & omnibus sanctis & tibi frater, quia peccaui in cogitatione, in locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideo precor te, ora pro me.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te

ab

ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono,& perducat nos pariter Ieſus Chriſtus Filius dei viui, in vitam æternã. Amen. Indulgentiam & remiſſionẽ omnium peccatorum noſtrorũ tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus Amen.

Cùm ſacerdos accipit oblationem, dicit, Acceptabile ſit omnipotenti Deo ſacrificium noſtrum: *Deinde calice in altari ad dexteram oblatæ depoſito, dicit:* Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatũ, Per Chriſtum. *Et inclinatus ante altare dicit:* Suſcipe ſancta Trinitas hãc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti,& in honorem ſanctę Dei genitricis Mariæ, Sancti Petri,& ſancti Pauli, & iſtorum atque omnium ſanctorum tuorum, vt illis proficiat ad honorem; nobis autem ad ſalutem,& illi pro nobis dignẽtur intercedere quorum memoriam agimus in terris. Deinde Orate ſequitur ſecreta. Offertorium.

Canon iuxta Romanam auctoritatem eſt iſte: Te igitur clemẽtiſſime Pater per Ieſum

Canon Missæ.

Christum filium tuum dominum nostrũ supplices rogamus & petimus, vti accepta habeas & benedicas. *hic signat sacerdos oblationem & calicem tribus vicibus sub vna cruce.* hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata, Imprimis quæ tibi offerimus pro ecclesia tua sancta catholica, quá pacificare, custodire, adiuuare, & regere digneris toto orbe terrarũ, vnà cum famulo tuo Papa nostro N. & antistite nostro,

Commemoratio viuorum.

Memento domine famulorum, famularumque tuarum. *hic nomina viuorum memorentur, si volueris, sed non dominica.* & omniũ circunstantium quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se quisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis atque incolumitatis suæ tibi reddunt vota sua æterno Deo vero & viuo. Communicantes & memoriam venerantes imprimis gloriosæ semper virginis genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, sed & beatorum Apostolorum ac martyrum tuorum, Petri, Pauli, Andreę, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Si-

monis & Thathæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chryſogoni, Ioannis & Pauli, Coſmæ & Damiani & omnium ſanctorum tuorum quorum meritis precibuſque cōcedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Chriſtum Dominum noſtrū. *hic inclinatur vſque ad altare dicens*: Hanc igitur oblationē ſeruitutis noſtrę, ſed & cunctę familię tuę, quęſumus domine, vt placatus accipias, dieſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab ęterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Erectus autem cum tribus crucibus benedicit*: Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, aſſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. *hic ſeparatim ſignat oblatam & calicem.* Vt nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie quàm pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, eleuatis oculis in cælum ad te Deum patrem ſuum omnipotentem tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens:

Inclinatio ad altare vſque.

Conſecratio.

accipite & mãducate ex hoc omnes,hoc eſt corpus meum.Simili modo poſtquam cœnatum eſt,accipiens & hunc præclarũ calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, Item tibi gratias agens benedixit, dedit diſcipulis ſuis dicens,accipite & bibite ex hoc omnes,hic eſt enim calix ſanguinis mei noui & æterni Teſtamẽti myſterium fidei,qui pro vobis & pro multis effundetur,in remiſſionem peccatorum.

Commemoratio paſſionis dominicæ.

Hæc quotieſcunque feceritis in mei memoriam facietis. Vnde & memores nos Domine ſerui tui,ſed & plebs tua ſancta Chriſti filij tui domini Dei noſtri tam beatę Paſſionis, nec non & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cælum glorioſæ aſcenſionis,offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis.*hic tres cruces ſuper vtrumque ſimul facit & quartã ſuper oblationem, & quintam ſuper calicem.*Hoſtiã puram,hoſtiam ſanctam,hoſtiam immaculatam,panem ſanctũm vitæ æternę & calicem ſalutis perpetuæ.Super quæ propicio ac ſereno vultu reſpicere digneris & accepta habere,veluti accepta habere dignatus es numera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ & quod

quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam . . *hic inclinat ſe iuxta altare dicens* : Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectum diuinæ maieſtatis tuæ. *hic erigit ſe dicens*: vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum Filij tui corpus & ſanguinẽ ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur. Per dominum noſtrum. *hic duæ orationes dicuntur*. Memento etiã Domine & eorum nomina qui nos præceſſerũt cum ſigno fidei & dormiunt in ſomno pacis. *& recitantur nomina*: Ipſis domine, & omnibus in Chriſto quieſcẽtibus locum refrigerij lucis & pacis vt indulgeas, deprecamur, Per Chriſtum Dominum noſtrũ. Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationũ tuarũ ſperãtibus partẽ aliquam & ſocietatẽ donare digneris, cũ tuis ſanctis Apoſtolis & martyribus cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexãdro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cecilia, Anaſtaſia, & cũ omnibus

Commemoratio defunctorũ.

nibus ſanctis tuis, inter quorum nos conſorcium, nō æſtimator meriti, ſed veniæ, quæſumus largitor admitte. Per Chriſtū Dominum noſtrum. Per quem hęc omnia Domine bona creas. *Hic tres cruces ſuper vtrunque ſimul facit*. Sanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis. *Hic cū oblata quatuor cruces facit ſuper calicem & quintam in latere ipſius*. Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotenti in vnitate Spirituſſancti omnis honor & gloria. *Hic eleuat oblatam cum calice dicens*: Per omnia ſæcula ſæculorum. Reſpond. Amen. *& deponit oblatam dicens*: Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti & diuina inſtitutione formati audemus dicere. Pater noſter, qui es in cælis, *vſque*, libera nos à malo. Libera nos Domine ab omnibus malis præteritis & præſentibus & futuris. Et intercedētibus beata & glorioſa ſemper virgine Maria, & beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea. *Hic nominat quotquot ſanctos voluerit*, cum omnibus ſanctis da propicius pacē in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccato ſimus ſemper liberi. *Hic patinam accipiat & oſculatam deponat*, & ab om-

Oratio Dominica.

Embolis Orationis Dominicæ.

omni perturbatione ſecuri. *Hic corpus ſub patinam in tria diuidat dicens.* Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum *vſque* per omnia ſæcula ſæculorum. Reſp. Amen. *Hic etiam partem in calicem mittit dicens*: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Reſp. & cum ſpiritu tuo, *et ſubiungit orationem iſtam*: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti accipientibus nobis in vitam æternã. Amen. *& oſculato altari dat pacem aſtanti ita dicens.* Pax tecum. Reſpon. Et cum ſpiritu tuo. *Inclinatus autem dicit ante quàm communicet:* Domine Ieſu Chriſte qui voluntate patris, cooperãte Spirituſancto per mortem propriam mundum viuificaſti, libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinem tuũ ab omnibus iniquitatibus meis & malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & à te nũquam in perpetuum ſeparari. Qui cum patr. *Cùm diſtribuit Euchariſtiam dicit*: Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in vitam æternam. Amen. *Poſtquam omnes communicauerunt, dicit.* Quod ore ſumpſimus, mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternũ. *Finita Miſſa di-*

Confractio corporis Dominici.

Pacis datio.

Orationes ante communioné.

Orationes poſt communioné, ac ad Miſſæ finem.

sa dicit. Placeat tibi sancta Trinitas obsequium seruitutis meæ,& præsta vt hoc sacrificium quod oculis tuæ maiestatis ego indignè obtuli,mihi & omnibus,pro quibus illud obtuli, te miserante sit propiciabile. Per Christum. *Exuens se vestibus sacris dicit* Psalm. Benedicite omnia , Laudate dominum in sanctis , κύριε ἐλέησον, Pater noster. Confiteantur tibi dominè omnia opera tua , Exultabunt sancti in gloria. Exultent iusti in conspectu , Non nobis domine,non nobis. Domine exaudi orationem. Deus qui tribus pueris. Actiones nostras.

De ieiunio vernali,
CAP. XXIIII.

GREGORIVS Papa septimus cùm Apostolicæ sedi præsideret, constituit vt ieiunium quod dicitur Martij in prima hebdomada quadragesimæ omni anno celebretur, sicut & sancti patres illud instituisse legũtur. Nam sanctus Gregorius Papa primus tam in Sacramẽtario quàm in graduali libro, siue Antiphonario officia eiusdem ieiunij primę quadragesimali hebdomadæ asscripsit. Itẽ sanctus Hierony-

Gregorij papæ primi Sacramẽtarium ac Antiphonarium extabant ętate huius auctoris.

ronymus in libro Comitis lectiones & euangelia de eodem ieiunio eidem hebdomadæ iniunxit. Ipsa etiam vacans Dominica quam sanctus Gregorius in quadragesima secundam esse voluit, euidentissimè insinuat quod ieiunium Martij nihilominus omni anno ipsam in prima hebdomada præcedere debeat. Non enim eadem Dominica propriè vacans diceretur, si nō sabbathum 12. lectionum euestigio subsequeretur quod propriū est omniū Dominicarū vacātium, quæ cùm proprio careant officio ex præcedēti hebdomada inofficiantur, si tamen necesse fuerit vt assumantur. Vnde & hęc Dominica, de qua agimus, ex quarta feria pręcedentis ieiunij officiū mutuauit. Necessarium est ergo, vt illud illā præcedat, cùm non aliunde nisi ex eius præcessione eadē Dominica nomen & officium obtineat. Sed & Iunior Gregorius Papa scribens de ordinatione sancti Bonifacij Archiepiscopi ad Magonciacenses, præcepit, vt ordinatio quæ ieiunio Martij asscribitur, in ingressu quadragesimę cum eodem ieiunio semper celebretur. Beatissimus quoque Leo Papa primus in sermone De ieiunio

D. Hieronymi quoque Comitis liber. quem infra c. 25. Lectionarium vocat facit eiusdē mētionem Honorius lib. 1. c. 11. egoquoque manu scriptum vidi.

Ieiuniū vernale obseruādum in quadragesima.

Greg. 2.

iunio ſeptimi menſis, verum ieiunium in Quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte, Antumnale in ſeptimo mẽſe celebrãdum eſſe denunciauit. Item beatus Gelaſius papa in decretalibus ſuis capitulo quadrageſimo primo, conſtituit, vt ordinationes presbyterorum & diaconorum, non niſi certis temporibus fiant, quippe in ieiunio quarti & ſeptimi & decimi mẽſis, id eſt, Iunij, Septembris, atque Decẽbris, necnon in quadrageſimalis initij ieiunio, quod proculdubio Martij intelligitur. Videſne ergo, quàm apertè idem ieiuniũ cum ordinatione ſua primæ quadrageſimali hebdomadæ aſcribatur, & quàm ſignãter quadrageſimalis initij ieiunium cognominetur? Hoc autem initium Quadrageſimæ non à capite ieiunij, ſed à ſubſequenti Dominica eſt computandum. Nam quamuis à capite ieiunij pro quodam complemento quadrageſimalis abſtinentiæ incipiamus, à ſubſequenti tamen Dominica iuxta aſſertionem Sancti Ambroſij & ſancti Gregorij & aliorũ ſanctorum patrum Quadrageſimam propriè exordimur. Nullum autem commoueat quòd tempore Henrici ſe-

ci ſe-

ci ſecundi Imperatoris, duodecim Epiſcopi Moguncię congregati, aliter de hoc ieiunio ſtatuiſſe leguntur. Cùm enim apud Epiſcopos non modica varietas de huiuſmodi ieiunijs accideret, eo quòd antiquorum ſanctorum patrum traditionem in hac re minùs attenderet, pro huiuſmodi confuſione corrigenda hanc ſibi regulam propoſuerũt: vt deinceps in prima quarta feria Martij, & in ſecunda Iunij, & in tertia Septembris omni anno ieiunarent. Sed hæc regula Apoſtolicæ auctoritati præiudicare, nec debet nec poteſt; præſertim cùm euidentiſſimè ſtatutis patrum videatur repugnare. Si enim prædictam regulam annuatim obſeruamus, multoties non ſolùm in quadrageſima, ſed etiam ante quadrageſimam ieiunabimus. Cùm & ſtatuta Apoſtolicorũ virorum, & inſtitutio officiorum, vt prælibatum eſt, illud infra quadrageſimam, imò in prima quadrageſimæ ſeptimana ſemper celebrare decernant. Indubitanter ergo refutare debemus quotquot tam euidẽter Apoſtolicę auctoritati contraire videmus, vnde totius Chriſtianæ religionis & ordinis exordium & formam accepimus,

Apoſtolicæ auctoritati Concilium prouinciale non poteſt præiudicare.

pimus. Nec mireris hoc ieiunium potius Martio quàm Februario aſſcribi, quamuis in Februario, cùm ipſa quadrageſima nonnũquam occurrat. Semper enim idẽ ieiunium, aut Kalendaria aliquando, aut Lunationem Martij, aut vtrunque ſimul incurrit; Februarij autem Kalendaria aliquando, Lunationem verò nunquam attingit. Ergo multo congruentiùs Martio aſſcribitur quem nũquã relinquit, quàm Februario, quem multociens non attingit. Obſeruatur ſanè hoc ieiunium, cùm quadrageſima ipſa ſecundum Lunationem, ſicut & Paſcha. Vnde nõ incongruè ipſum Martio propter Lunationẽ aſſcribitur, quamuis in Februario occurrat. Sicut & Paſcha Aprili ſemper aſſcribitur, quamuis ſæpè in Martio contingat. Nec vtique probabili exẽplo carebit, ſi ſacrorũ ordinum diſpenſatio nonnunquam fiat in Februario, dum hoc exegerit quadrageſimalis initij præmaturatio (Nam reuerendiſſimi patres noſtri ſanctitate & Apoſtolica auctoritate præcipui, videlicet, Simplicius, Gelaſius, Symmachus, Felix, in Februario ordinationes feciſſe leguntur) cùm iam ſancta Romana eccle-

Cur ieiunium hoc Martio inſcribatur.

ſia

ſia ieiunia quatuor temporum in ordinatione obſeruare decreuerit, hocque alijs quoque eccleſijs ita obſeruandum promulgauerit. Ergo abſque omni dubio obſeruare debemus, vnde tam certa præcepta & exempla ſanctorum patrū Apoſtolica auctoritate prædicatorū ſufficienter habemus; præſertim cùm & faciliùs obſeruetur, quod prouida antiquitas & auctoritas inſtituit, quàm quod inconſiderata nouitas & infirmitas adinuenit. Nulli enim dubium eſt, quin facilius ſit omni anno idem ieiunium Martij in eadē hebdomada cū eiſdē officijs inconfuſè celebrare, quàm de hebdomada in hebdomadam non ſine confuſione officiorū, vt multi ſolent, illud annuatim mutare.

De Ieiunio Aeſtiuali,

CAP. XXV.

GREGORIVS papa ſeptimus Apoſtolicæ ſedi præſidens conſtituit, vt Æſtiuale ieiunium infra octauam Pētecoſtes annuatim celebretur. Quod quidem ſapientioribus reuerentia ſedis Apoſtolicæ facilè perſuaſit; ſimplicioribus autē nonnulla dubitatio ſuper huius ſtatuti pro-

Ieiunium æſtiuale celebrandū infra Octauas Pentecoſtes.

Mogontinum prouinciale cõcilium tempore Henrici ſecũdi. Can. 3.

mulgatione remanſit. Nam non parum à conſuetudine eorum diſcrepat, quam à quibuſdam ſcriptis nõ adeo authenticis mutuauerunt, id eſt, à Mogontiacenſi cõcilio tempore Henrici ſecundi Imperatoris facto. hoc enim hanc regulam ieiunijs quatuor temporum præfixit, vt in prima quarta feria Martij, in ſecunda Iunij, in tertia Septembris omni anno ieiunetur. Præterea & hoc attendunt quod in quibuſdam ſacramentarijs inueniunt, quòd & in primo ſabbatho Martij, in ſecundo Iunij, in tertio Septembris, ieiunare debeamus. Illo etiam nõ minùs obſeruato, vt de vno ſabbatho 12. lectionum vſque in aliud, iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadæ computentur. Si igitur, inquiunt, iuxta ſtatutum domini Apoſtolici infra pentecoſten annuatim ieiunaueris, non ſemper ſecũdum quartã feriam, vel ſecundum ſabbathum Iunij obſeruare poteris. Sed cur more Phariſæorum liquamus culicẽ glutientes camelũ? Cur, inquam, huiuſmodi ſcripta præuaricari plus vereamur, quàm ſedis Apoſtolicæ decretum, præſertim cùm ob eorum adinuicẽ repugnãtiam ſe obſeruare nõ per-

mit-

mittant. Si enim iuxta Mogontiacenſe Conciliū in prima quarta feria Martij, in ſecūda Iunij, in tertia Septembris omni anno ieiunatur, primum ſabbatum Martij, ſecundum Iunij, tertium Septembris annuatim obſeruarę nequibis, nec iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadas ęiſdem ieiunijs internumerare valebis, quod illum non latebit quicunque diligenter interiacentes hebdomadas ſingulis annis dinumerabit. Nūquam ſanè huiuſmodi regulæ ſimul obſeruari poterūt, niſi eo anno, cùm Kalēdæ Septembris in tertia vel in quarta feria occurrūt. Sed in hac cauſa Amalarius notandus eſt, qui nō tam aliquam conſuetudinem inſtituere, quàm de inſtituta cōpetentem aliquam figuram elicere cōſueuit. Cur autem iſta replicamus; cùm etiam ſi prædictæ regulæ ſibi annuatim cōuenirent, auctoritati tamen ſedis Apoſtolicæ nullatenus præiudicare poſſent, cui omnes per omnia abſque omni hæſitatione debemus obedire, cui nunquam debitam exhibemus obedientiam, ſi eius ſtatuta potius iudicare quàm implere curamus. Hoc eſt priuilegiū obedientiæ, de ſententia ſui præcepto-

Auctoritas ſedis Apoſtolicæ.

ceptoris nõ iudicare, in ijs dũtaxat rebus quas Canonicis ſcripturis cõtraire non videmus, imò ſtatim exequi, quod iubent. Nam quicũque facere noluerit, niſi quod priùs ſua ratione probauerit eſſe faciendum, non tam præceptori ſuo, quàm propriæ voluntatis arbitrio ſatisfeciſſe iudicabitur. Hanc ergo puram obedientiam, cùm omnibus ſpiritualibus noſtris præceptoribus certiſſimè debeamus, maximè tamen Apoſtolicæ ſedi ex intimo corde debemus: quæ totius Chriſtianæ religionis caput eſt & origo. Sed quia hæc ratio ſimplicioribus fortaſſe nõ ſufficit, operæprecium videtur de ſuperiori ſtatuto latius tractare, & quàm rationale, quàm canonicum, quippe ſanctis patribus quàm conſonum reperiatur, elucidare. Beatiſſimus Leo papa primus in ordine quadrageſimus ſeptimus, cuius auctoritate congregatum & confirmatũ eſt ſecũdũ Calchedonenſe Concilium, in libro ſermonum, quarti menſis Ieiunium, non niſi hebdomada Pentecoſtes celebrandũ eſſe denunciauit. Nec hoc tantum in vno ſermone, ſed in pluribus, quos de Pẽtecoſte in diuerſis annis feciſſe legitur; quod illũ

Quarti menſis ieiunium celebrandũ in hebdomada Pentecoſtes.

ſubter-

ſubterfugere nō poterit, quicunque eundē librū diligēter perlegerit. Ibi enim euidentiſſimè docebitur ex Apoſtolica traditione huius ieiunij obſeruantiam deſcēdere; nec diuerſam, ſed continuā poſt diem Pentecoſtes celebrari debere. Sed ne aliquis eum hoc de quadrageſimali ieiunio, quod poſt Pentecoſten agitur; non de ieiunio quarti menſis pręcepiſſe putaret, ſubſequenter decernendo admonet, vt infra eandem hebdomadam quarta & quinta feria ieiunetur, & in ſabbatho apud ſanctum Petrum vigiliæ celebrentur. quem denunciationis modum penè in omnibus ſuis ſermonibus obtinuit, cū ieiunia quatuor temporum denunciaret. Nam illa quadrageſima poſt Pētecoſten non omnibus vt ieiunium, ſed ſolis pœnitentibus obſeruanda imponitur. Nec in hoc tātùm triduo infra Pentecoſten, ſed in omnibus triduis, vel etiam diebus ſex hebdomadarum cuſtodiri iubetur. Præterea idem vir Apoſtolicus in ſermone De ieiunio ſeptimi mēſis: Ieiunium, inquit, vernum in quadrageſima, Æſtiuum in Pētecoſte, Autumnale in ſeptimo mēſe celebremus. Vbi euidentiſſimè indica-

Quadrageſima poſt Pētecoſten.

uit, ieiunium quarti menſis non niſi in hebdomada Pentecoſtes eſſe celebrandum. Si enim iſtud in Iunio menſe ſicut Autumnale in Septembri, ſemper ieiunã dum decerneretur, non minus Iunium quàm Septembrem nominare poſſet. Ergo iuxta ſententiam huius Apoſtolici, ſicut Autumnale ſemper in Septembri, ita æſtiuum in Pentecoſte ſemper debemus celebrare. Sanctus quoque Gregorius Papa primus, à quo omnia eccleſiaſtica officia penè habemus, beato Leoni optimè concordat, qui & in ſacramentario & in diurnali Antiphonario, eidẽ ieiunio nullas orationes vel cãtus aſſcribit, niſi infra Pentecoſten dicẽdos. Liber etiam Comitis ſiue Lectionarius, quem ſanctus Hieronymus compaginauit, eidem ieiunio lectiones ad feſtiuitatẽ Spiritusſancti pertinentes attribuit. Sicut autem ieiunium Decembris de aduentu Domini, & ieiunium Martij de quadrageſima, ſua mutuauerunt officia: ſic etiam illorum menſium ieiunia nunquam alio tempore celebrantur, niſi eo ipſo, vnde & officium habere videtur. Denique ieiunium Martij, & ante ſtatutũ noſtri Papæ Gregorij

Liber Comitis ſiue Lectionarius D. Hieron.

cùm aliquando ante quinquageſimā iuxta Mogontiacenſe Concilium eueniret, propter quadrageſimæ tamen officium vſque in quadrageſimā differebatur. Incongruum enim eſſet, vt eiuſdem ieiunij lectiones ſpecialiter quadrageſimam intimātes & orationes ſuper populum, extra quadrageſimam dicerentur. Eadem ratione & æſtiuum ieiunium infra Pentecoſten obſeruamus competēter, propter officia de eadem ſolennitate mutuata. Qui enim illud extra Pentecoſten obſeruant, magnam officiorum confuſionem faciunt, cùm quadrageſimales cantus & orationes lectionibus de Pentecoſte aſſocient. Cōcordiā quippe officiorū penitus diſſipant, quam ſancti patres maximè in huiuſmodi officijs obtinere ſtudebant, & cū extra Pentecoſten de hoc ieiunio nullum iuueniant officium, ipſi ſibi officia cōponere, imo Iunio potius quam Maio aſſcriptum malunt reperire, quamuis iuxta ſuperiorem tractatum in Maio ſæpius celebretur. Ipſa enim Pentecoſte cum qua hoc ieiunium ſemper obſeruatur, in Maio ſæpius quàm in Iunio celebratur, quæ tamen mixta computatione

Locus obſcurus.

Lunę Iunio ſemper aſſcribitur. Nam hoc feſtũ ſicut & Paſcha, non iuxta rationem menſium, ſed Lunationũ annuatim obſeruatur. Et illud quidem Aprili, hoc autem Iunio, propter obſeruationẽ Lunationum eorundem menſium ſemper aſſcribuntur; quamuis eoſdem mẽſes multotiens anticipent, ſicut & ipſæ Lunationes. Eadem igitur ratione & hoc ieiuniũ Iunio aſſcribimus, quod & cum Pentecoſte ſub eadẽ Lunatione annuatim obſeruare debemus. Hoc ſane ieiuniũ ſemper Lunationem Iunij, ſæpè etiam & Kalendaria eius obſeruat, nunquam autem Lunationem Maij, nec ſemper Kalendaria eius attingit. Semper vtique aut Kalendaria, aut Lunationẽ Iunij poſſidet. Maij autem ſæpenumero nec Kalendaria, nec Lunationem obtinet. Quare & Iunio competentiùs articulatur, quem nunquam dimittit, quàm Maio quem multotiens omnino prætermittit. Iſtas igitur rationes quicunque depoſito contentionis ſtudio fideliter conſiderare voluerit, proculdubio Dominum Apoſtoli cum de ieiunio verno ſiue æſtiuo, nõ tam ſuum quàm ſanctorum patrum ſtatutũ

insti-

inſtituiſſe iudicabit,& idẽ ipſum authenticis rationibus confirmatum generaliter obſeruandum eſſe non dubitabit.

De Autumnali ieiunio, CAP. XXVI.

IEIVNIVM Autumnale iuxta ſtatuta ſanctorum patrum Leonis, Gelaſij & reliquorum in 7. menſe debemus celebrare, quod tamen nec inſtitutio officiorum,nec ſuppoſitio vacantis Dominicæ, nec ſtatuta ſanctorum patrum, alicui ſeptimanæ tam ſpecialiter,vt reliqua Ieiunia videntur aſſignaſſe. Eſt autem eccleſiaſtica conſuetudo vt in tertio ſabbatho Septembris ieiunetur,quæ vtique cõſuetudo & nobis debet ſufficere, præſertim cùm Apoſtolicis inſtitutis nuſquam videatur contraire.

In tertio Sabbatho Septẽbris. 4. temporũ ieiunium Autumnale.

De Hyemali ieiunio, CAP. XXVII.

IEIVNIVM Hyemale iuxta traditionem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſemper in tertia hedomada de Aduẽtu Domini debet celebrari: ſicut & ſancti patres inſtituerũt,qui eiuſdem ieiunij officia eidem hebdomadæ indiderunt, & ſequentem Dominicam vacantem vocauerunt. nec

In tertia hebdomada Aduẽtus ieiunium Hyemale.

ad

ad hoc vllo speciali statuto indigemus, in quo sanctorum patrum vestigia non excedimus.

De officijs eorundem ieiuniorum,

CAP. XXVIII.

DE annua transmutatione officiorũ in vernali, vnde hactenus multum frustra laborauimus: nõ necesse est, vt deinceps laboremus, cùm iuxta antiquam institutionem, omnia huius ieiunij officia suo loco & ordine, sicut instituta sunt, obseruare debeamus. In Æstiuo autẽ ieiunio illum ordinem officiorum cõpetenter annuatim obseruamus; quem & maiores nostri in eodem ieiunio tenuerunt, cùm illud infra Pentecosten aliquando obseruarent. Videlicet vt in quarta & sexta feria cantetur & legatur, quod in eadem hebdomada eisdem ferijs asscriptum reperitur. In sabbatho autem cum officio quod ibi habetur, hæ lectiones legantur. Lectio: Diligite Iustitiam, Audi Iacob, Exultate, Effundam, Ad missam, Iustificati, quæ vtique omnes festiuitati Spiritussancti optimè conueniunt. Euangeliũ, Egressus Iesus. Sicut etiam & in antiquis breuiarijs ordinatũ reperimus. Et hoc obseruan-

Vide Guil. Duranũ in Ration. diuin.

ſeruandum eſt vtique, ne in quarta feria vel ſabbatho quadrageſimalia offertoria, id eſt, Meditabar, Domine Deus ſalutis, dicamus, ſed in honorem Spirituſſancti Alleluya: cùm offertorium, Emitte ſpiritum, pro vtroque cantemus. Nec Graduale ſed, Alleluya prædictis lectionibus ſubiungere debemus: Spiritus Domini, Paracletus. Emitte, Veni ſancte Spiritus. In Autumnali autem ieiunio omnia, vt inſtituta ſunt, obſeruamus. In quarta feria Exultate, Graduale Quis ſicut. Graduale, Tribulationes. Offertoriũ Meditabar, Communio Comedite. Cum lectione, Ecce dies veniunt, Congregatus eſt. Euangelium, Reſpondens vnus. In ſexta feria Antiphona, Lætetur cor. Graduale, Cõuertere. Offertorium, Benedic. Communio, Auferte. Lectio, Cõuertere. Euãgelium Rogabat Ieſum. Quæ omnia ad inuicem magnam habent concordiam. In ſabbatho autem Venite adoremus offertorium, Domine Deus ſalutis Cõmunio. Mẽſe ſeptimo Lection. Decimo die. Quintodecimo Domine Deus pater, factum eſt. Euangelium, Arborem fici. Gradualia verò eadem quæ & in ieiunio vernali,

nali, quę etſi apud diuerſos diuerſè aſſumuntur, in quam plurimis tamē libris ita reperiuntur. Protector, Propicius, Dirigatur, Saluū fac populū : Quæ & in Autūnali ieiunio, vt in Vernali ordinantur, niſi quod in Autumnali Graduale Protector, poſt Graduale Propitius canitur. Et hoc vtique concordia officiorum exigere videtur. Nā in Vernali prima lectio, Reſpice Domine de ſanctuario & benedic populo tuo, optimè congruit Graduali, Protector noſter. Secūdæ autem lectioni Graduale, Propicius, non incongruè adaptatur. Nam quod in lectione de corporali liberatione populo Iſraël promittitur, hoc ſancta Eccleſia in graduali ſpiritualiter nobis adimpleri ſupplicat, ne gentes dæmonum nobis præualeant, ſicut nec gentes paganorum illis prȩualuerunt. In Autumnali autem Graduale Propicius, præponitur, & hoc magis primȩ lectioni conuenit, quæ nobis diem propiciationis; & vt Deus nobis propicietur, prȩſcribit. Secundæ verò lectioni Graduale Protector magis competit, qui filios Iſraël ſeptem diebus ſub protectione vmbraculorum annuatim ſolennizare præcepit. Tertium

tium autem Graduale Dirigatur, tertiæ lectioni in vtroque ieiunio optimè congruit, quia & in Vernali Ionathas, & in Septembri Michæas orationes ſuas ad Dominum pro populo dirigunt. Similiter quartum Graduale quartæ lectioni competit vtrique. Nam in Vernali pro ſalute populi poſtulatur, quę in Autũnali promittitur populo, ſi tamen à veritate non diſceſſerit. Satis ergo congruum videtur, vt & nos eorum librorum traditionem ſequamur, qui eadẽ Gradualia Vernali & Autumnali ieiunio aſſcribũt. Nam cũ lectionibus vtriuſque ieiunij magnam habent cõcordiam, vt pręlibauimus, quam potiſſimũ in diſpoſitione officiorum nos attendere ſancti patres docuerunt. In hyemali ieiunio; quod in primo ſabbatho ante vigiliam Natiuitatis Dominicę ſemper eſt obſeruandum, nihil in officijs variatur. Et notandum omnes Apoſtolicos à beato Petro vſque ad Simpliciũ Papam ordinationes tantum in ieiunio Decembris celebraſſe, vt in Romano Pontificali legitur. Vnde & iſtud ieiunium non immeritò plenius quàm reliqua, ſuum habet officium. Nam reliqua, aliunde nunc ex toto,

Ad Simplicium Papam vſque menſe dũtaxat Decembri Ordinationes celebratæ.

ex toto, nunc ex parte magna inofficiantur. In omni ieiunio quatuor temporum, niſi infra Pentecoſten genua flectimus. In quarta quidem feria ad priorem tantum orationē ſine ſalutatione prolatam. Nam ſecunda ſine genu flexione cum ſalutatione profertur. Oratio autem in ſexta feria cum ſalutatione profertur & genu flexione recitatur. In ſabbatho autem oratio cum genu flexione ſine ſalutatione procedit. Præter illam de camino quæ ſalutationem ſine genu flexione exigit. Ad illam nempe genua flectere prætermittimus more trium puerorum, qui ſtatuam adorare noluerūt cum gentilibus. Ordo etiam præcipit, vt infra hymnum eorundem puerorum non ſedeamus, ne illis in camino laborantibus nos inertię ſeſſionis dediti eſſe videamur. Hoc tamen ſabbathum, quamuis ſex lectiones tantum habeat, dicitur tamen 12. lectionum, eò quod antiquitus eędem lectiones bis legebantur, Gręcè videlicet & Latinè. Sciendum autem ſecundum Calixtum Papam & martyrem huiuſmodi ieiunia quater in anno celebrari conſtituiſſe, quæ prius ter tantum in anno celebra-

Cur ad Lectionem Danielis de trib. pueris genua non flectamus.

lebra-

lebrata ſunt. Sicut idem Apoſtolicus ad Benedictum ſcribens teſtatur.

Epiſtola Decretali prima.

De vacantibus Dominicis,

CAP. XXIX.

QVATVOR Dominicę, quę huiuſmodi ieiunia ſubſequũtur, in libro ſacramentorum vacantes prætitulantur, eo quòd proprijs carent officijs. Vnde & ex præcedentibus quartis ferijs ieiuniorum Romano more inofficiantur, vt illæ duæ quæ vernale ieiuniũ ſubſequũtur, & hyemale. Iam autẽ poſt æſtiuale ieiuniũ, non cum quarta feria, ſed multò conuenientiùs cum officio Pẽtecoſtes ſuppletur, eo quòd ſit octaua eius. Poſt ieiunium etiam autumnalę, quidam ex quarta feria, Dominicam ſequentem inofficiant, vt paucitati Dominicalium officiorum in æſtate hoc ſupplemento ſubueniant. Sed Romani huiuſmodi penuriam repetitione Dominicalium officiorum ſupplent. Vnde & prędictam completionem ex quarta feria, quaſi non neceſſariam, ibi pręter-mittere ſolent. Illæ autem dominicæ antiquitus ab officio vacabant, quia celebra-

Vacantium Dominicarum penuriam Romanus ordo aliarũ repetitione cõpenſat.

Ordinationes olim in Sabbatho vespere fiebant.

tio ordinationum iuxta decreta sanctorũ patrũ, tam serò fiebat in sabbatho vt potius Dominicæ quàm sabbatho asscriberetur. Nã beatissimus Leo Papa primus vsque in mane Dominicæ diei ordinationes rite celebrari posse testatus est; continuato tamen sabbathi ieiunio in initio ipsas Leuiticas ordinationes & sacerdotales nunquã, nisi in Dominica, iussit celebrari, Dioscoro scribens Episcopo. Consecrãdis, inquit, nunquam benedictio detur nisi in Dominica, quæ à sabbathi vespera initiatur. Item beatus Gelasius papa successor eius, omnibus Episcopis scribẽs, decreuit, vt in sabbathis quatuor tẽporum ordinationes intra vesperum celebrarentur. Vnde & Romanus ordo in quadragesima in sabbatho ordinationum orationem super populum interdicit, ad quam Antiqui nõ solùm caput, sed & genua flectebant, quod Niceni canones in Dominica fieri penitus vetãt. Sanctus quoque Gregorius dies ordinationũ suis homilijs insigniuit vt dominicas. Videlicet hæc duo Euangelia; Anno quinto decimo, Arborem fici, exponens ad populum. Item sanctus Leo papa illud euan-

Genu flexiones in Dominica prohibitę.

euangelium, Aſſumpſit, de ieiunio Vernali expoſuit, quaſi dominicę diei ſatiſfaciens, infra quem ipſe ſemper ordinationes fieri conſtituit.

De Aduentu Domini,

CAP. XXX.

AB Aduentu Domini vſque ad Natiuitatẽ eius, Te Deum laudamus. Gloria in excelſis Deo. Ite miſſa eſt, dimittimus, quia maior gloria noui Teſtamẽti, quàm veteris, cuius typum infra aduẽtum Domini obſeruamus. Aliquando etiam feſtiuius natale Domini ſuſcipimus, ſi huiuſmodi glorificationes aliquãdiu ſuppreſſas quaſi de nouo illa die incipimus. Quidam infra aduentum Domini caſulis pro dalmaticis vtuntur. Quidam ſolito more veſtiũtur, eo quòd Miſſam ad tertiam & Alleluya, ſicut & tota æſtate dicunt. In natiuitate tamen Apoſtolorum ſiue dedicatione Eccleſię, prædictas glorificationes non omittimus. Hinc vſque octauam Pentecoſtes, ſolitam mentionem ſanctæ Crucis ad veſperã ſiue ad matutinas, in feria ſexta, & de ſancta Trinitate Dominicis diebus retinere ſolemus. Nã quod qui-

ſ. Aliquanto

Infra aduẽtum iuxta veterẽ ritum caſulis nõ dalmaticis vtimur.

Veſperã vocat Officiũ veſpertinũ quod nũc veſperas dicimus. Sic etiam frequenter cum ſequentib.

quidam illo breuiſſimo ſpacio,quod Purificationem ſanctę Mariæ & Quadrageſimam aliquando diſiungit,mentionem ſanctæ crucis reſtituunt, non adeo congruum videtur, cùm illo tempore de infantia Chriſti potius,quàm paſſione cantetur atque legatur.

De Euangelio,Cùm appropinquaret.

CAP. XXXI.

Legendum iuxta veterem ritũ Romanũ Euã. Cùm appropinquaret, Dominica prima aduentus.

IN Dominica prima de aduentu Domini,quidam legunt Euangelium,Erunt ſigna,eò quod ſanctus Gregorius in libro homiliarum illud in primis poſuerit. Sed parum attendunt quia idem Apoſtolicus in eodem libro huiuſmodi ordinem non attendit: in quo plura Euangelia penitus nõ tetigit; inſuper & quæ expoſuit, multociens poſteriora prioribus anteponere conſueuit. Alij initium Marci Euangeliſtæ legunt,ſed quia inuſitatum eſt,pauci aſſentiuntur. Nos autem ex antiqua traditione,Cũ appropinquaret, legimus, non vtique ſedi Apoſtolicę,ſi aliter iuſſerit,prȩiudicantes,ſed interim auctoritatẽ ſanctorum Patrum ſectantes. Nam & ſanctus Hieronymus in libro Comitis, ita ordinauit

Sic etiam Rupertus de diuinis officijs.

dinauit, cuius libri ordinem & sanctus Gregorius diligentissimè obseruauit, siue dum lectionibus & Euangelijs missales orationes in sacramentario adaptaret, siue dum Antiphonas ex eisdem euangelijs quàm plurimis diebus in Antiphonario articularet. Ipsum quoque Euangeliũ Cum appropinquaret, & si de itinere Domini ad passionem agere historialiter videatur; non tamen istius omnino obliuiscitur. Cùm pueri Hebræorum in laudẽ eius illud psalmistæ in altum proclamẽt: Benedictus qui venit in nomine Domini. Quod auctor Antiphonarij de hoc aduentu proculdubio intellexit, cùm inde responsorium in historiam Dominicę natiuitatis composuerit.

Librum Comitis D. Hier. diligenter imitatus D. Gregorius.

De historia, Clama.

CAP. XXXII.

QVIDAM historiá Clama à quarta feria hyemalis ieiunij omni anno incipiunt, etiamsi adhuc 12. dies vsque ad natiuitatem Domini remaneant. Æstimant enim hanc historiam pro eodem ieiunio esse institutam, sed fallũtur. Si enim Romana auctoritas illam ad hoc institueret, ante Dominicam vacantem, id est, Cani-

te tuba, hác quoque ſicut diurnalia eiuſdem ieiunij officia collocaret. Nam hoc in omnibus huiuſmodi ieiunijs obſeruatur, vt officia eorum ſemper Dominicam præcedant vacantem, quæ etiam ſemper prius ipſa obſeruatur, iuxta ſtatuta ſanctorum patrum, aut prætermittitur. Nec vtique aliqua Dominica vacans, propriè dicitur, niſi quæ huiuſmodi ieiunij officia indiuiſe ſequitur, à quibus & ipſæ inofficiantur, ſi neceſſe fuerit, vt obſeruetur. Præterea ſi eadem hiſtoria pro ieiunio inſtituta eſſet, ſuperfluo ſecundam, tertiam, quintam feriam eodem modo, vt ſextam, inofficiatas haberet; cū tamen nihil ad illas prædictum pertineret. Patet ergo hanc hiſtoriam non pro ieiunio, ſed potius ad hoc eſſe inſtitutam, vt proxima hebdomada ante natiuitatem Domini, ſicut & ante Paſcha, tanto plus in officijs habeatur, quanto vicinior Dominicæ ſolemnitati exiſtat. Nam & Antiphonarius hoc innuere videtur, qui hiſtoriam, Canite tuba, proximam Dominicam ante natiuitatem vocat, & hác, id eſt, Clama, infra hebdomadam eiuſdem Dominicę canendam ſubſequenter innuit ſingulis ferijs

Quæ propriè veterib. dictæ Dominicæ vacantes.

rijs

rijs ſingulas matutinales laudes attribuens. Sunt autem ita deſcriptæ, vt eo anno ita obſeruentur, cùm Natiuitas Domini in Dominicã, & vigilia in ſabbathũ occurrit, quod & Antiphona; Nolite timere, in quarta feria præcedenti deſcripta, & Antiphona Expectetur, de Cãtico ſabbathi vigiliæ aſſcripta demonſtrant. Vnde & ipſum ſabbathum ſpeciali matutinali laude inſigniri non neceſſe habuit. Nam omni anno, aut eiuſdẽ vigiliæ officium obtinebit, aut alterius feriæ, quam eadem vigilia eo anno occupauerit. Illo non negligenter obſeruato, vt ſabbathũ ſemper de vigilia ferialem pſalmum & canticum cũ Antiphona obtineat, & vigilia illius ferię quam ſibi vẽdicauit, ferialem pſalmum & canticum cum antiphona poſſideat.

De ſeptem diebus antę Natale Domini,

CAP. XXXIII.

SCIENDVM itaque eſt, quòd prędicta officia non ſunt ieiunij ſed dominicæ, & quinque feriarum ac vigiliæ, vnde & annuatim eadem officia ab octaua die, quæ natiuitatem Domini pręcedit, congruè incipimus, vt totam illam ſeptima-

nam ſtatutis officijs celebrē habeamus; nec tamen aliquem diem præter ſanctorum inſtitutionē huic celebritati ex noſtra parte applicemus. Et hoc quoque nō ocioſè notandum, quia huius ſeptimanæ officia, etſi ſpecialiter pro ieiunio, vt probatum eſt, non ſint inſtituta; núquam tamen illud omnino relinquunt, niſi eo anno, dum natiuitas Domini in Dominica occurrit. Tunc enim vigilia in ſabbatho euenit, & hoc ieiunium extra ſeptimanā in præcedenti ſabbatho celebrari compellit. Nam officium vigiliæ & ieiunij ſimul vna die competenter nequeunt obſeruari. In omnibus autem alijs annis, idē ieiuniū aut ex integro aut ex aliqua parte prædictę includitur, & per legitimas eius ferias celebratur. vnde & Antiph. de Euágelijs huius ieiunij, quamuis cum ipſo multotiens anticipentur, meritò tamen in quarta & ſexta feria & ſabbatho eiuſdem ſeptimanæ deſcribuntur, quia eaſdem ferias idem ieiunium adeo frequentat, vt vix vno anno illas ex integro derelinquat. Hoc quoque prouidēdum, quòd vigilia cùm in Dominica euenerit, ſex ſibi reſponſoria de Dominicali hiſtoria cū

Ieiunium hyemale quo tempore occurrat in annos ſingulos.

domi-

dominicalibus pſalmis aſſumat : tria verò vltima & matutinales laudes cum ferialibus pſalmis ſabbatho concedat. Ad Miſſam omnia de vigilia, ſed feſtiuè cũ Alleluya veni.

De Natali Domini,

CAP. XXXIIII.

IN natale Domini finito nono reſpõſorio, Euangelium Liber generationis legitur. Deinde Te Deum laudamus, cum pulſatione ſignorum dicitur; ſicque finitis nocturnalibus vigilijs Miſſa, Dominus dixit, ante matutinales laudes, cum : Benedicamus dõmino, non cum : Ite miſſa eſt, completur : ne populo quaſi licẽtiam abeundi infra matutinales laudes dediſſe videamur, quas ſtatim poſt Miſſam iterũ concrepantibus ſignis incipere ſolemus.

Cur in Miſſa prima non, Ite Miſſa eſt, ſed, benedicamus domino, decantetur.

De ſecunda veſpera ſancti Stephani.

CAP. XXXV.

OMNES authentici antiphonarij ſecundam veſperam ſancto Stephano concedunt ex integro. vnde & reliquis feſtiuitatibus per annum hoc exemplo ſecun dam veſperam ex toto cõcedimus, etiãſi

maior feſtiuitas ſubſequitur. Non enim congruum eſt, vt pſalmos veſpertinales tantummodo præcedenti feſto, reliqua verò ſubſequenti tribuamus. Nam ſancti Patres nullum nobis inde exemplum reliquerũt, qui potiſſimum nos concordiã officiorum ſingulari diligẽtia ſeruare docuerunt. Summa tamen feſtiuitas ſiquando minorem ſubſequitur, ſecundam veſperam prioris feſti ex toto ſibi non incõgruè vendicabit, vt octaua Domini ſecũdam veſperam ſancti Syluestri: Veſperam quidẽ de quolibet feſto vniformiter perficimus, deinde alterius feſti, ſi neceſſe fuerit, poſt Benedicamus Domino, memoriam facimus, vt de ſancto Stephano, & de ſancto Iohanne obſeruamus.

Regula cõmunis de ſecundis veſperis ſingulorum feſtiuitatum.

De Innocentibus,
CAP. XXXVI.

IN natiuitate Innocentium Gloria in excelſis & Alleluya ſecundum ordinem reticemus. Item, Te Deum laudamus, & Ite miſſa eſt, quæ cum Gloria in excelſis Romano more ſolent admitti vel prætermitti. Hæc, inquam, omnia omittuntur, niſi Dominica fuerit; Gloria patri verò nun-

nunquam dimittimus, nisi de passione Domini. Meritò autem passio sanctorum Innocentium minùs festiuè quàm aliorum sanctorũ celebratur, quia licet martyrio coronati, nondum tamẽ ad gloriam sed ad infernalem pœnam discesserunt. Nã ante descẽsum Christi ad inferos, nullus sanctorũ ad illam gloriã peruenit, ad quam ipse antiquos sanctos perduxit, & deinceps suos sequaces perducere non desinit. Sed quia ipsi in resurrectione Dominica, cum reliquis sanctis liberari & conglorificari meruerunt, conuenientissimè & ipsi iuxta ordinem, solitam gloriã in officijs cũ reliquis sanctis obtinebunt, si natalis eorum vsque ad diem resurrectionis, id est, dominicam peruenerit. Octauam quoque eorum eodem modo vt aliorum sanctorum celebramus, quia iam transacta die resurrectionis non dubitamus eos gloriari cum alijs sanctis.

Sanè locus hic intelligẽdus de pœna quam vocant scholastici Carentiæ visionis Dei, neque enim alia pœna affecti creduntur pro Christo martyriũ passi.

De Officio, Dum medium silentium.

CAP. XXXVII.

SI Natiuitas Domini vel aliqua subsequentium solemnitatum in Dominica euenerit, officium Dum medium silentium

tium poſt natalem Innocentium ad priuatos dies cõgruè ſeruatur, ſicut & in alijs dominicis agimus, ſi aliquando celebrius in ijs feſtum habuerimus. Idem etiam officium Romano more recipitur, ſi quando ab octaua Domini vſque ad Epiphaniam, dominica euenerit. Omnis enim Dominica à natiuitate Domini, vſque ad Epiphaniam ex antiqua traditione illud obtinebit; quę tamen celebriori feſto occupata non fuerit. nam cùm hoc officiũ de Natiuitate Domini agat, conuenientiſſimè illis Dominicis adaptatur, quæ & reliqua officia de eadem ſolemnitate ſolent obtinere. Non enim illi ſunt audiendi, qui hoc officium, eo quòd de Natiuitate agat, nũquam poſt octauam Domini dicendum exiſtimant; cùm tamen ipſi vigiliam Epiphanię de Natiuitate Domini ex integro inofficiare ſoleãt & debeant.

De Dominica celebrandũ Officium, etiamſi in illa Octaua S. Stephani aut aliorum eueniat.

Ipſi quoque ſi Dominica in octaua Sancti Stephani vel aliorum euenerit, Dominicam de octaua inofficiant; dum tamen eccleſiaſtica ſolẽnitas non pro octaua, ſed pro Dominica agatur. Hoc autem ſancti Patres in diſpoſitione officiorũ ſummopere procurauerunt, vt officium ſemper inſtan-

inſtanti celebritati concordaret, ne clerus aliud quàm populus,in eccleſiaſticis celebritatibus obſeruaret. Præterea omnes Dominicę ſolemnitates ſibi inuicem affines,hoc habent priuilegium,vt obſer uatio eorum adinuicem continuetur: vt, Reſurrectionis vſque ad Aſcenſionẽ, & Aſcenſionis vſque Pentecoſten commemoramus, & omnes dominicas ijs ſolemnitatibus interpoſitis, de ijſdem inofficiamus. Sic ergo & natiuitatis Dominicæ vſque ad Epiphaniam memoriam agimus,niſi inquantum feſtis ſanctorum vel octauis eorũ ſatisfacere cogimur. Eodem quoque modo infra hunc terminũ occurrentes Dominicæ officium de Natiuitate poſſidebunt.

De eodem officio in alia Dominica recipiendo.

CAP. XXXVIII.

QVAMVIS autem duæ Dominicæ multotiens eueniant eo tempore, nunquam tamen ambas dominicali officio occupari feſta ſanctorum permittent,niſi eo tantùm anno,dum vigilia Epiphaniæ in Dominica euenerit. Vnde & ſanctus Gregorius ſatis cõpetenter vnũ dominicale

cale

cale officiũ eo tẽpore ordinauit, eò quòd & ibi vna tantum Dominica omni penè anno occurrat, quę huiuſmodi officio indigeat. Nec hoc vtique ſanctus Gregorius, vel poſt Epiphaniá, vel poſt Pẽtecoſtẽ ſeruare curauit, vt tota officia ſemper haberemus, quot dominicę poſſent euenire. Nam optimè præuidit huiuſmodi inæqualitatem repetitione officiorum facilè, emẽdari poſſe. Vnde & nos, cùm vigilia Epiphanię in Dominica occurrit, prioris Dominicæ officium pleniter repetimus. Sic & in Dominicis poſt Epiphaniá & poſt Pentecoſten, quotiens neceſſe fuerit, iuxta Romanam conſuetudinem facere debemus. Sicut enim hiſtorias Dominicarum, inquantum tempori ſufficit, repetimus, nihilominus & officia eorum repetere poſſumus. Nam & Dominicale officium alij dominicę, quæ eiuſdem obſeruantiæ eſt, non incompetentiùs adhibebitur, quàm ſingulis priuatis diebus, qui dominicarum officia dum recipiunt, ex feſtiuis ferialia efficiunt, hoc tamen non tam ex eccleſiaſtici conuentus neceſſitate, quàm ex propria deuotione vſquequaque vſitamus. Non ergo minùs congruum

Ex inſtituto D. Gregorij repetenda officia, ſi plures occurrãt Dominicæ quá officia. Infra c.41.

gruum videatur, si idem officium in alia Dominica vt ecclesiastico conuentui satisfiat, repetatur.

De octaua Domini,

CAP. XXXIX.

IVXTA Romanam auctoritatem, nõ officium; Puer natus est, sed Vultũ tuũ, vt in graduali libro habetur cũ Alleluya, Post partum virgo, cantamus orationem Gregorianam: Deus qui salutis æternæ, nõ illam, Deus qui nos Natiuit. dicimus. Et notandum huius octauæ officium euidentissimè de sancta Maria agere, Vnde & Romani ea die ad Sanctam Mariam stationem faciunt, nec immeritò: nuper enim cùm natiuitatem Domini celebraremus, nullum tam speciale officium matri eius attribuere potuimus. Vnde non incongruè illam specialiùs in octaua Domini veneramur, ne solemnitate Filij sui expers esse videatur, quàm tum in eadem solemnitate post Dominum maximè honorandam esse non dubitamus. Matutinales quoque laudes huius octauæ de sancta Maria agunt expressissimè. Vnde & illa responsoria de Natiuitate Domini,

Vide Guil. Duranti. Rationale diuinorum.

quæ

quæ de ſancta Maria cõmemorant, huic diei congruè attitulantur, ne à Gregoriano eiuſdem diei officio diſcrepemus in aliquo. apertè autem omnia in hunc modum ordinari poſſunt. Ad veſperam Antiphon. Tecum principium, cum reliquis. Reſponſorium, Congratulamini. Hymnus, A ſolis. Antiphona Magnum hereditatis. Inuitatorium, Chriſtus natus eſt. Antiphona Dominus dixit. Antiphona, In ſole. Antiphona, Eleuamini. Reſponſorium Deſcendit. Reſpõſorium, O magnum. Reſponſorium Sancta & immaculata. Antiphona, Specioſus. Antiphon. Rex omnis. Antiph. Suſcepimus. Reſponſorium Beata & veneranda. Reſponſorium Congratulamini. Reſponſorium Cõtinet in gremio. Antiph. Homo natus. Antiph. Exultabũt. Antiph. Notũ fecit. Reſponſorium Cõſummatum. Reſponſorium Neſciẽs mater. Reſponſoriũ Verbum caro. Matutinales laudes, O admirabile, per ordinem. Eædem Antiphonæ in ſecunda veſpera ſuper pſalmos de Natiuitate Domini leguntur. In Euangelio Antiphona, Qui de terra eſt. In Dominica autem poſt Natiuitatẽ Domini ita ordi-

Ita vocat Antiphonã ad Magnificat & hic & infra.

ordinabitur: Inuitatorium, Chriſtus natus eſt, Pſalmi Dominicales, cum tribus Antiphonis de Natiuitate Domini. Reſponſor. Deſcēdit. Reſponſ. Quem vidiſtis. Reſpon. O magnum. In 2. noctur. Reſponſor. Continet in gremio. Reſponſor. Confirmatum eſt. Reſponſ. Hic qui aduenit. In tertio nocturno. Reſpōſorium. Ecce Agnus dei. Reſponſ. Benedictus. Reſp. O regem. Matutinales Laudes, Quem vidiſtis. In Euangelio, Dum mediū. Notandum autem in octaua Domini nocturnalem tantùm de ſancta Maria multum agere. Quia & diurnale officium in honorem eius videtur inſtitutum. In Dominicali autem nocte non tam de ſancta Maria, quàm de Natiuitate Domini agimus, quia & in diurnali officio ſpecialiter de Natiuitate Domini commemoramus: eſt autem traditio ſanctorum Patrū, vt in huiuſmodi feſtiuitatibus officio Miſſæ per reliqua concordemus officia.

Officio Miſſæ reliqua correſpondere debét officia.

De Epiphania.

CAP. XL.

Si vigilia Epiphaniæ in Dominicam euenerit, in nocte, vt prędictum eſt, canimus. In die quoque officium, Dum me-

dium, vt in priori Dominica pleniter obseruamus. Si autē in alia die occurrit, idē quidem officium sed cum Lectione, Scimus ; & Euangelio Defuncto Herode, vnde & Cōmunio, Tolle puerū, sumpta est, cantamus: quia hoc officiūante vsum huius vigiliæ ibi cantabatur, vtpote Dominica eiusdem hebdomadæ, sicut &, Vocem iocūditatis, canitur in vigilia Ascēsionis, & assumitur Cōmunio de eiusdem diei Euangelio. In Epiphania ad nocturnum, iuxta Romanum ordinem, vt à dolosa inuitatione Herodis discrepemus, ab Antiph. Afferte, ea nocte incipitúr. Antiphona Fluminis, cum psalmo in tertiam nocturnam differtur; quia maior laudatio quàm Alleluya sonat, sub gratia est, cuius typum tertia nocturna gerit, quam ante legem vel sub lege, quod præcedentes nocturnæ significant. vnde & omnes historiæ quæ sibi Alleluya vendicant, plus Alleluya in tertia nocturna frequentant. Si Epiphania In Dominicam euenerit, nihil in ea die de officio Dominicæ tangimus. Quod tamen infra Octauam eius ideo obseruare solemus, vt lectiones & Euangelia ferialia, quæ de ba-

Cur nocte Epiphaniæ Inuitatorium non dicatur. Vide eadē de re Guil. Durantum.

ptismo

ptiſmo Domini ſonant, eo tempore recitentur; cùm & feſtum de Baptiſmo Domini agitur.

De dominicis poſt Epiphaniam,
CAP. XLI.

SI autem per interiacentes dies ab Epiphania vſque in octauam eius Dominica euenerit, neceſſariò eo die eccleſiaſtico conuentui, cum dominicali officio ſatisfacimus, quem non pro Epiphania, ſed pro Dominica conueniſſe ſcimus. Dominicales quoque pſalmi cum cantu de Epiphania ſunt recitandi. Sic enim omnem dominicam, Dominicis ſolemnitatibus interpoſitam, nec tamen celebriori officio occupatam, de eiſdem inofficiare ſolemus. Priuatos quoque dies ſolemnitatibus interuenientes, ita obſeruamus, vt Inuitatorium & vnam Antiphonam ſuper ferialem Nocturnam; item verſ. Reſpõſorium, & Matutinales laudes, & cętera, de Epiphania dicamus. Iuxta Romanum enim ordinem, ferialem nocturnã nunquam dimittimus, cùm tria tantùm reſponſoria dicimus, niſi in hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes. Primæ ergo do-

minicæ officium infra hanc octauam omni anno rite obseruatur, etiamsi propter pluralitatem hebdomadarum vsque ad septuagesimam repetendum videatur. sicut & alia duo officia, Omnis terra: Adorate, cùm multotiens sex occurrant hebdomadæ, ijs officijs inofficiandæ. Cùm autem vna tantum Dominica inter Epiphaniam & septuagesimam accidit, duo officia, nullo Ecclesiastico conuentu fieri hoc exigente, in vnam hebdomadá coniungere debebit, quicunque nullum eo anno ex statutis officijs prætermittere voluerit. Non ergo minùs competenter idé officium aliquando in alia Dominica repetimus, cùm nullum celebrius officium habuerimus, vnde ecclesiastico conuentui ritè satisfacere valeamus. Ipsi quoque priuati dies, Romano more, officiũ prioris Dominicæ recipiunt, si non aliunde competenter inofficiari possunt. Tamen & aquę benedictę aspersionem, iuxta decretum sancti Alexandri Papæ, &, Credo in vnum, non dimittimus.

Primæ Dominicæ Officium semper celebrãdum infra octauas Epiphaniæ, etiamsi repetendum postea foret. Sup. c. 38.

Aquæ benedictæ aspersio.

De

De duobus feſtis in vnum diem concurrentibus,

CAP. XLII.

CVM duæ feſtiuitates nouem lectionum in vnum diem cõcurrunt, quarum vtraque plenum poſt ſe exigit officium, celebriorem ex integro obſeruamus, alterius verò poſtea tantùm memoriá agimus. Si autem vtraque pleniter obſeruanda videtur, non in ipſa die ambabus ſingula officia perſoluantur, iuxta quod & ſanctus Gregorius in Sacramẽtario, & in Graduali libro aliquotiẽs vni diei bina aſſcripſit officia, vt vna earum in ſequentem diem differatur. Sicut ſanctus Gregorius Papa feſtum ſancti Pauli, poſt feſtum ſancti Petri voluit obſeruare. Nam illam vſurpationem, quæ ex duobus officijs in vna die obſeruandis vnum incompoſitè compingit, ſanctorum patrum auctoritas non admittit, quę ſemper in officijs concordiam cuſtodire præmonuit, videlicet vt vnam nocturnam de vno feſto reliquas de alio obſeruemus. Eo enim pacto ſi vtrique feſto ſatisfacere niteremur, neutrum debita officiorum reuerẽtia celebraſſe conuinceremur. Vt autem duorum

Feſtum cõmemorationis Pauli a D. Greg. inſtitutum.

rum officiorum festa in vno die complectantur, separatim, non commixtim: vel vnum eorum in alium diem differatur, non tam generali totius ecclesiæ obseruationi, quàm priuatæ religiosorum vacationi adiacere videtur, qui nullum de statutis officijs prætermittere volunt.

De Martyribus Romanis Pontificibus,

CAP. XLIII.

GREGORIVS huius nominis Papa septimus, Apostolicæ sedi præsidens, constituit, vt omnium Romanorum Pontificum & martyrũ festiuitates, solemniter vbique cum pleno officio celebrentur. Nam cùm quælibet ecclesia sui patroni, etiamsi confessor fuerit, festum solemniter obseruet, quãto magis eos, qui totius Ecclesiæ, non tam patroni quàm patres extiterunt, & vsque martyrium verbis & exemplis instituere non destiterunt. Nota autem sanctum Gregoriũ Papam primũ in graduali libro de ijs martyribus, sicut & de confessoribus, Pontificalia instituisse officia, vt de Marcello, Ant. Statuit. & de Felice, An. Sacerdotes. & hoc vtique satis congruè, propter excellentiã digni-

Officia Martyrum Pontificalia Greg. in Graduali libro instituit.

dignitatis Apoſtolicæ. Hoc etiam attendendo maiores noſtri de eiſdem ſanctis confeſſorum officia, vel curſum diei & noctis leguntur obſeruaſſe, quæ & Pontificij dignitatem eodem modo inſinuant, nec tamen in aliquo corũ martyrio præiudicant. Idem & de ſancto Appollinare obſeruandũ eſſe gradualis liber demonſtrat. Et de ijs quidem ſanctis Hymnus, Inuitatorium, verſus, Gloria & honore, poſuiſti Domine, Magna eſt gloria eius, cantantur vt de martyribus: reliqua verò per ordinem vt de confeſſoribus. Quidam autem moderni minùs cõcordiam officiorum attendentes, de illis omnem cantum vt de martyribus obſeruant, præter ad Miſſam: aſſerentes cõgruum eſſe, vt nocte de Martyrio eorum, ad Miſſam autem de ſacerdotali eorum dignitate agatur. Sed conuenientior videtur ſuperiorum obſeruatio. Nam Miſſa in quolibet feſto reliqua ſolet informare officia.

De octauis Sanctorum.

CAP. XLIIII.

De feſtis trium Reſpóſoriorum ac nouem Lectionum.

IVXTA Romanam auctoritatem nullorum ſanctorum octauas obſeruare debemus, niſi vnde certam aliquam traditionem à ſanctis Patribus habemus. Eorum quoque, quorũ octauas celebramus, nullam quotidianam mentionem per interiacentes dies agimus, quia nullam auctoritatem inde habemus: exceptis de ſancta Maria & de ſancto Petro, quorum memoriam & alio tempore nõ ceſſamus frequentare. In feſto cuiuſlibet ſancti trium reſponſoriũ nocturnas non dimittimus, ſancto tamen, Inuitatorium, Reſponſorium, & matutinales laudes; & alia vſque ad finem Miſſæ concedimus. Reliqua de ferialibus. Nam iuxta Romanam conſuetudinem nullius ſancti trium reſponſoriorum mẽtionem facimus poſt Miſſam, ſiue illa canatur ad tertiam, ſiue ad ſextam: Immo cum ipſa Miſſa ſancti finimus. In feſto autem nouem lectionũ, omnia vſque ad ſecundam veſperam de feſto agimus.

De priori vespera Dominicali,

CAP. XLV.

POST octauam Epiphaniæ siue priuata dies ſit, ſiue Dominica, leguntur Epiſtolæ Pauli vſque ad ſeptuageſimã. Prior veſpera cuiuſlibet Dominicæ craſtinam exigit orationem, quia capitulum ante Magnificat, ſequenti aſſcribitur Dominicæ, ſicut in Dominica de Aduentu Domini, & Quadrageſimę, ſiue paſſionis Dominicæ comprobatur, quod & in alijs ſolemnitatibus penè vſquequaque frequẽtatur. Hoc vtique & Reſponſor. & Antiphonæ indicant, quæ de craſtina hiſtoria ad priorem veſperam ſolent anticipari. Aliquando tamen vltima Antiphona de Euãgelio prioris Dominicæ, ad veſperam prædictã reſeruatur, vt in Dominicis poſt Epiphaniam & Paſcha, quæ tamen adeo concordant, vt Antiphona, præcedentis dominicæ orationi ſubſequentis optimè conueniat.

Epiſtolæ Pauli poſt oct. Epiph. legendæ quotidie.

 De

De Aqua aſperſionis, Gloria in excelſis, Ite miſſa eſt, & Credo.

CAP. XLVI.

Aquę aſperſionis benedictio ab Alexādro primo inſtituta.

ALEXANDER Papa quintus à beato Petro conſtituit, vt ſal & aqua benediceretur ad conſpergendum populum, & habitacula eorum, quod & nos in omni Dominica iuxta Canones ſequimur. Symmachus Papa in ordine 50. conſtituit, vt in Dominicis diebus & natalitijs martyrum, hymnus, Gloria in excelſis, dicatur: quod & nos obſeruamus in omni Dominica, & in feſtis nouem lectionū, excepto infra aduentum Domini, & à ſeptuageſima vſque in Paſcha: in ijs tamen diebus natalicia Apoſtolorū & feſta ſanctę Mariæ iuxta Romanam conſuetudinē, Gloria in excelſis, recipiunt. Semper autem cum Gloria in excelſis, Te Deum, & Ite miſſa eſt, recitamus: niſi de Natiuitate Domini in nocte, & in Cœna Domini & in vigilia Paſchę & Pentecoſtes. Congruè autem & in feſtiuis diebus, Ite miſſa eſt, dicitur, quia tunc generalis conuentus celebrari ſolet, qui per huiuſmodi denuntiationem licentiam diſcedendi accipere ſolet. Ad quotidiana autem Miſſarum ſolem-

Cum Gloria in excelſis, cantatur ſemper, Te Deum, ac Ite miſſa eſt, prætерquam ter in anno.

lemnia, non generaliter ab omnibus, ſed à religioſis conuenitur, qui plus ſpiritualibus negotijs quàm ſecularibus inuigilant; qui & reliqua dum licet officia quotidie frequentant. Ergo conuenienter illis poſt Miſſam vt non ſtatim diſcedant, ſed vt Dominum benedicant, denunciatur. Huic aſſertioni & eccleſiaſtica cõſuetudo videtur aſtipulari, quia cum, Ite miſſa eſt, dicimus, ad populũ vertimur, quẽ diſcedere iubemus. Cùm autem, Benedicamus Domino, dicimus, non ad populũ ſed ad altare, id eſt, ad dominũ vertimur, noſque ipſos non addiſcedẽdum, ſed ad benedicendũ Domino adhortamur. Sciẽdum tamen, quod, Ite miſſa eſt, infra aduentum Domini & ſeptuageſimam, non recitetur. non quaſi eo tempore nullus fiat conuentus, qui ſit dimittendus, ſed potius pro triſtitia temporis inſinuanda. Sic & Gloria in excelſis dimittitur. Credo in vnũ iuxta Canonem in omni Dominica, & in omnibus Dominicis ſolemnitatibus: item in feſtis Sanctæ Mariæ & Apoſtolorum, & ſanctę Crucis, & dedicationis, debet cãtari, nec immeritò: nam & de ijs ſingulis in eodem ſymbolo aliqua

Ad populũ vertimur, cum Ite miſſa eſt dicimus, aliàs ad altare.

qua

qua reperitur commemoratio. Hoc quoque notandum, quod cùm Gloria in excelsis semper Dalmaticæ & subdiaconalia resumuntur.

De septuagesima,

CAP. XLVII.

In septuagesima Heptateuchũ incipiunt. Vnde & Alexander Papa secũdus constituit, vt responsoria de eadem historia in eadem Dominica incipiant, & in sequenti Dominica repetantur. Illam autem in sabbatho ad vesperam iussit dimitti ante septuagesimã. Ab hinc vsque in cænam Domini, Te deum, Gloria in excelsis, Ite missa est, Item Dalmaticæ, & subdiaconalia antiquo more dimittuntur. In bissextili anno Natiuitatem sancti Matthiæ Apostoli colimus in illa die, quæ vigiliam eius proximè sequitur, non in alia, quæ propter bissextum eo anno in eodem Kalendario iteratur.

Annus bissextilis.

De festis infra LXX. *vel* L. *occurrentibus,*

CAP. XLVIII.

Si Purificatio sanctæ Mariæ infra septuagesimam euenerit, nihil in ea iuxta

Ro-

Romanam consuetudinem præter Alleluya de solita glorificatione mutamus. Sergius papa à beato Petro 86. constituit, vt in diebus Annuntiationis Domini, & Dormitionis & Natiuitatis sanctę Mariæ & sancti Symeonis, quod Gręci ὑπάντη vocant, Lætania exeat à sancto Adriano, & ad sanctam Mariam populus occurrat. Ὑπάντη autem nũcupatur obuiatio, quia venerabiles personæ Symeon & Anna eo die obuiauerunt Domino, dũ pręsentaretur in templo. Item cathedram sancti Petri etiam infra septuagesimam, & Annũtiationem sanctæ Mariæ infra quadragesimam solemnissimè cum Dalmaticis & Gloria in excelsis celebramus. ~~Sciendum~~ Romano more autem, quòd Laodicense Concilium capitulo 51. constituit, vt natalitia martyrũ in quadragesima non celebrẽtur, sed eorum commemoratio fiat in diebus sabbathorum, vel dominicorũ. Quòd hîc soli martyres nominantur, hoc ideo, quia nondum apud antiquos memoria Cõfessorum adeo celebris fuit. Sancti quoque Patres in Toletano Concil. de Annunciatione sanctæ Marię constituerunt, vt de quadragesima in 15. Kalendas

Festa virginis deiparæ iam olim celebrata.

Vide Bedã Retract. in Act. Apost. c. 16.

Ianua-

Ianuarij transferretur, vbi annuatim ſolemniter & conuenienter ante Natale Domini poſſet celebrari: vtpute cùm omnia illius temporis officia de eadẽ reſonent annuntiatione, vt in Ambroſiana obſeruatur eccleſia. Sed nos magis ſanctę Romanæ eccleſiæ morem gerentes infra quadrageſimam, illam celebramus, ſicut & aliorum quorundam ſanctorum. Synodaliter autem legitur ſtatutum, vt eadem annuntiatio, ſi in triduo ante Paſcha occurrat, in ſabbatho ante palmas anticipetur, qui dies & proprio officio caret, & per totum annũ venerationi Sanctæ Mariæ ſolet obſecundare: quę anticipatio & omni neceſſaria videretur anno, dum eadem feſtiuitas idem ſabbathũ ſubſequitur, eò quòd duæ ſubſequentes ſeptimanæ proprijs officijs intantum ſunt occupatæ, vt tantæ ſolemnitati dignè nequeãt deſeruire. Sed nos nihil in hac editione temerè canonizatum depræhendimus. Cùm autem feſtiuitates nouem lectionũ in quadrageſima agimus, omnia de feſto, die ac nocte, & Miſſam de ipſo ad tertiã feſtiuè dicimus. De quadrageſima verò poſt Benedicamus, Antiphonam ferialẽ

Dies ſabbati venerationi Diuæ virginis deputatus.

cum

cum precibus & oratione,& hoc ad matutinum & veſperum tantùm, Miſſam quoque de quadrageſima ad nonam cũ genuflexione.

De capite Ieiunij.

CAP. XLIX.

IN capite Ieiunij, Miſſam dicimus ad nonam,&omnia facimus vt in quadrageſima. Cùm enim illi quatuor dies pro cõplemento quadrageſimalis ieiunij præcipiátur, neceſſariò quadrageſimalem obſeruantiam obtinebunt, videlicet vt tandem poſt veſperam ieiunium ſoluatur. ſicut in Canonibus præcipitur. quod tamen alio tempore ſtatim poſt nonam ſoluatur, cùm & Miſſa ad ſextam celebratur. In hoc enim quadrageſimale ieiunium ab alijs differt diebus, quòd in alijs poſt nonam, in hoc autem poſt veſperam reficere debemus. Nec iuxta Canones quadrageſimaliter ieiunare cenſemur, ſi ante veſperam reficimur. Ergo & in ijs quatuor diebus, ſimiliter ieiunare debemus, ſi cum ijs quadrageſimale ieiunium adimplere volumus. Vnde & Miſſa in ijs diebus, non ad ſextam ſed ad nonam merito

Etiam quatuor illis diebus non ſoluendum Ieiunium ante Veſperas, æquè atque per reliquũ Quadrageſimæ.

ritò

ritò celebratur. Est enim ecclesiastica consuetudo, vt ad nonam reficiamur, cùm ad sextam Missam celebramus: ad vesperam autem, cùm ad nonam sacrificamus: vt ergo & in ijs diebus vsque ad vesperã ieiunemus, Canonicum est, vt & Missam ad nonam differamus. Sciendum autem nõ solùm modernos, vt quidam putant, sed & antiquos à capite Ieiunij incepisse, cùm & sanctus Gregorius ibi quadragesimalia officia videatur initiasse. Sic enim in Gregorianis sacramentarijs siue gradualibus libris euidentissimè declaratur.

Initium quadragesimæ.

Subsequens tamen Dominica propriè initium quadragesimæ dicitur; vnde & 42. dies vsque in Pascha computantur, quibus cùm sex dominicas subtrahimus, non nisi triginta sex in abstinentia obseruamus. Ergo à capite Ieiunij necessariò incipimus, si cum Domino ieiuniũ quadraginta dierum cõplere volumus. Exinde etiam orationem super populum iuxta Gregorij institutionẽ exordimur, quã nunquam dicimus, nisi cùm & quadragesimaliter ieiunare debemus.

De quadrageſima.

CAP. L.

IN quadrageſima dicitur præfatio, qui corporali ieiunio iuxta ſtatutum Pelagij Papæ non minus in Dominicis quam in earum ferijs, A dominica tamen palmarum, eo quod ibi paſſiones legere incepimus præfationẽ de Cruce dicimus vſque in cœnã Domini videlicet per illos dies quinquepartitam Domini paſſionem intimãtes, Ipſamque hebdomadam quam ſancti patres maiorem vocãt eadem præfatione adornantes, nam & conuenientiſſimè eo tempore dicitur, cum de paſſione Domini tam ſpecialiter agitur. In prima hebdomada quadrageſimæ celebrandum eſt ieiunium vernale, ſicut & ſancti patres Leo magnus, Gelaſius, Gregorius Papa primus, & ſecundus & ſeptimus conſtituiſſe leguntur. Tractum Domine non ſecundum, quem in quadrageſima frequentamus, non tam ex Romano ordine, quàm ex noſtra conſuetudine vſurpamus. Melciades Papa à beato Petro 33. vt nullus in Dominica nec in quinta feria ieiunaret, Vnde ſanctus Gregorius in Diſpoſitione officiorum quintam

Præfatio quadrageſimalis etiam in Dominica recitanda.

De ieiunium quintæ feriæ in quadrageſima à quo inſtitutũ.

feriam infra quadrageſimam vacantem diuiſit, vt quia feſtiua erat, ſic Dominica etiam officio Dominicali honoraretur. Sed quia eadem feria ieiunijs poſtmodũ applicata eſt, vt reliquę, Iunior Gregorius ſtatuit eſſe ſolemnẽ officijs vndecunque collectis; & maximè ex æſtiualibus Dominicis, vnde & Antiphonæ ex Dominicalibus Euangelijs quintis ferijs adhuc aſſcriptæ reperiuntur, vt ex Euangelio. Homo quidam erat diues, & Ibat Ieſus; & in hebdomada quoque Pentecoſtes, quinta feria officio Dominicæ inofficiatur. Sabbatha ante quadrageſimã & ante palmas ipſarum Dominicarum officia recipiunt, nec immeritò, cum quilibet dies priuati de ſuis Dominicis ſoleant inofficiari. Ad omnes horas quadrageſimales genua flectimus. Item ad Miſſam, etiamſi ſalutatio præcedat orationem, niſi alia oratio ſine ſalutatione præceſſerit; tunc enim ad priorem tantũ genua flectimus, excepto in quarta feria poſt Palmas; vbi ad vtraſque iuxta Romanum ordinem genua flectimus.

De

De oratione ſuper Populum.

CAP. LI.

ORATIONEM ſuper populũ in quadrageſima ideo frequentamus, quia cum maiorem cõflictum in ieiunijs & orationibus contra ſpirituales nequitias ſumimus, neceſſario nos inſtantius deo commendare debemus. Nam oratio poſt cõmunionem pro ſolis communicantibus ſolet orare. Populus autem etſi quotidie in quadrageſima conueniat, non tamen quotidie, vt deberet, communicat. Ne ergo populus ita oratione, vt communione careret adiecta eſt oratio ſuper populum. In qua non de communicatione, ſed pro populi protectione ſpecialiter oratur. In Dominicis tamẽ diebus nõ dicitur; quia genuflexio vitatur, quæ huic orationi à populo antiquitus perſoluebatur, vel potius ideo, quia omnes iuxta atteſtationẽ, ſancti Ambroſij in Dominicis diebus cõmunicare deberent quibus & oratio poſt communionem pro benedictione ſufficere poſſet. Sciendum eſt autem iuxta antiquos patres quod ſoli communicantes diuinis myſterijs intereſſe conſueuerunt, vnde & ante oblationem iuxta Canones

In locum communionis hæc oratio ſuper populum ſubrogata eſt.

iubebantur exire Catechumini & pœnitentes; videlicet qui nondum se parauerunt ad communicandum. Hoc quoque ipsa sacramentorum innuit confectio. In qua sacerdos non pro sola sua oblatione & communicatione, sed & aliorum rogat, & maximè in oratione post communionem, pro solis communicātibus orare videtur. Nec propriè communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participent. Apud Græcos etiam, vt legitur, excommunicandus est, qui vsque ad tertiam Dominicam non communicauerit; Beatissimi quoque patres nostri, Ambrosius & Augustinus ad quotidianam nos hortantur communionem. Sed quia hoc modo nec ab omnibus presbyteris, nec dũ à laicis obseruatur, cõgruè adiecta est oratio super populum, vt vel eo tempore vltima benedictione populus non careret, dum tamen communicare non soleret. Hinc quoque & illa cõsuetudo apud modernos quæ non fuit apud antiquos, inoleuisse videtur, vt & in alijs temporibus. Etiam presbyteri post finem Missæ benedicant, ne populum ita benedictione vt cõmunione priuatũ discedere permittāt.

Vide Vvalafridum de rebus eccles. c. xx.

De

De diebus Dominicæ Paſsionis.

CAP. LII.

A dominica de paſſione domini noſtri non dicitur vſque in Paſcha, Gloria patri ad Reſpõſorium vel Introitus, vel ad pſalmum Venite, ad quem etiam repetitio Inuitatorij ſolet mutari, id eſt, vt ad primum uerſum à medio, ad ſecundum autem à principio repetatur, & ſic uſque in finem alternatur. In pſalmis ad Tertiam nocturnam legitur omilia de Euangelio, Cum appropinquaſſet. Iuxta ordinẽ non dimittitur ſalutatio ad paſſiones niſi in Paraſceue: [vbi & ſacerdotale officium recitetur] ſed Gloria tibi Domine non ſubiungimus. Sciẽdum autem ſiquando infra paſſionem Domini de aliquo ſancto agimus, Gloria patri non omittimus. In feria ſecunda & tertia poſt palmas duę lectiones leguntur continuatim ad Miſſam, vt in Natiuitate Domini. Item poſt mediam Quadrageſimã in quarta feria, & poſt palmas duæ lectiones leguntur, & ſingulæ accipiunt genuflexiones, nec immeritò: Nam & Apoſtolus in eadem die in Antiphona ad Introitum, Omnia cæleſtia & terreſtria & infernalia ad genufle-

Superflua hæc verba videtur. M. C. etiam lineis duabus hæc verba concluſerat.

xioné pro Passione Domini hortatur, quę in hac die consilio Iudæorũ facta legitur: quod enim in hac die Iudæi cõsiliati sũt, hoc in Parasceue peractũ est. Sicut ergo parasceue plus quã aliæ feriæ sextę in genuflexionibus celebris habetur. sic & in hac quarta feria plus quàm in alijs, genuflectere debemus. Cũ enim omnes quartas ferias pro passione Domini seruemus, quis negat illam nobis maximè obseruãdam, quæ nobis eãdem specialius passionem annuatim repręsentat? Iuxta Romanum quoque ordinem easdem orationes cum genuflexionibus in quarta feria dicere debemus, quas & in parasceue ante salutationem Crucis sancta ecclesia solet obseruare. Præterea hęc hebdomada iuxta Romanum ordinem maior appellatur, eo quod ex sanctissimo dominicæ passionis sacramento insignior cęteris habeatur. Iure ergo eandem & lectionibus & genuflexionibus siue in alijs obseruationibus celebriorem quàm alias habemus. Iuxta Romanum ordinem in cœna Domini Parasceue & sabbatho sancto, ad matutinales laudes post Benedictus sub silentio dicendum est. Kyrieleyson, pre-

Hebdomada Maior vnde dicatur,

ces &

ces & orationes. In cœna Domini, Gloria Patri, & Gloria in excelsis reticetur, nisi vbi Chrisma consecratur, diaconi tamen Dalmaticis & subdiaconi subdiaconalibus vtuntur. In qua die sub anathemate interdicitur, ne quis soluat quadragesimale ieiunium vt Priscillianistæ faciunt. Sic enim sancti patres nostri in Laodicensi & in Toletano concilio constituisse leguntur. Hinc beatus Leo in sermone de quadragesima. Qui, inquit, in quadragesima vnum diem prætermittit, totá quadragesimam violauit, precipuè illam diem, quę cum finis sit quadragesimę, magis est obseruanda, quàm alij. quia omnis laus in fine canitur; In parasceue officium à lectione, non ab oratione iuxta ordinem incipitur. Nam oratio finis esse solet potius officiorum quàm principiū, vt in ipsa Missa patet; & in singularibus cursibus. In eadē die ante singulas orationes præter illam de Iudæis, Flectamus genua, dicimus; statimque, Leuate, postea orationem subiungimus, Romano more, sicut & in alijs diebus continuamus.

In Cœna domini ieiunium nó soluendum.

Qui vnum diē prætermittit, totam quadragesimam violat.

De sabbatho sancto, CAP. LIII.

IN sabbatho sancto Zozimus papa cereum magnum benedici constituit, qui & ante benedictionem illuminádus est, & in octauis Paschæ populo distribuẽdus ad suffumigandum rebus eorum, quem diaconus accepta benedictione ab aliquo sacerdote debet benedicere. Duodecim lectiones iuxta Romanum ordinem legendæ sunt absque titulis ante baptismũ. Post baptismum presbyteri demum possunt missam si necesse fuerit, priuatim celebrare, quia iam renati sunt, de quibus specialiter in missa agere debemus, nec postea à lectionibus quas iam audiuimus, sed à lætania incipere solemus.

Cereus Paschalis olim populo distributus.

Missa priuata.

De Paschali obseruatione, CAP. LIIII.

IVXTA Romanam auctoritatẽ Agnus in Pascha benedicitur, non ad altare, sed ad communem mẽsam. Credo in vnum, & alia huiusmodi quotidie vsque in octauá dicimus vt in die sancto. Versum Gradualis Benedictus qui venturus, in quinta feria. Lapidem, in sexta feria congruè dicimus. In qua Dominus à Iudæis reprobatus

Sic etiá Rupertus de diu. offic. lib. 8.

batus est. In sabbatho infra octauas Paschæ, Antiphona Cum esset serò, ad vesperam cantatur, eo quod idem Euangeliũ apud antiquos vsque ad, Thomas autem, in eodem sabbatho legebatur: Sicut adhuc breuiaria Euangeliorũ testantur. Ad vesperam feriales psalmi dicuntur cum Alleluya, & in nocte Dominica nocturna & nouem lectiones iuxta Romanum ordinem. Et sic deinceps feriales psalmos ad vesperam & ad nocturnam cum Alleluya dicimus, nisi festum occurrat nouem lectionum. Semper tamen ad matutinas Dominus regnauit, recitamus. Sed quia quamplures, omnes dies hinc vsque in Octauam Petecostes cum tribus psalmis & lectionibus obseruare volunt, operæprecium videtur, vt ad auctoritatem sedis Apostolicæ recurramus, & inde quid nobis faciendum sit exploremus, vnde totius Christianæ religionis formam accepimus. Gregorius Papa in Apostolica sede cõstitutus in hac causa tale statutũ promulgauit. A die inquit resurrectionis, vsque in sabbathũ in albis, & à die Pentecostes vsque in sabbathũ eiusdẽ hebdomadæ, tres psalmos tãtum tresque lectio-

Breuiaria Euangeliorum.

Statutũ Greg. papa 7. de numero Psalmorũ ac Lectionũ per annum integrũ citatur etiam a Gratiano de consf.dist. 5. c. In die.

lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus alijs diebus per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos & nouē lectiones dicimus: alijs autem diebus duodecim psalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis octodecim psalmos, excepto die Paschæ, & die Pētecostes, & nouem lectiones dicimus. Hoc etiam vsquequaque iuxta Romanū ordinem ita fieri statuimus, vt supra notauimus. In octaua Paschæ; Dignus es Domine, & Apocalypsin, iuxta ordinem incipimus.

Grat. & Radulphus sic legūt. Nos autem inuestigantes Ordinem Romanum, ita fieri statuimus, vt supra prænotauimus.

De festis infra Paschale tempus.

CAP. LV.

AB octaua Paschæ vsque in Pentecosten in festo trium responsoriorū, vnum Alleluya tantum. Nouem verò lectionū, duo Alleluya ad Missam cantamus, siue de resurrectione, siue de alio festo. Et cū duo Alleluya dicimus, non primum, sed secūdum repetimus. Præfationem quoque vsque in ascensionem Domini non omittimus, quia die & nocte Paschale officium celebramus. Incongruum enim esset, vt sola præfatio ferialiter, & omnia

alia

alia Paſchaliter obſeruarentur. In natiuitate tamen Apoſtolorum Philippi & Iacobi præfationem de Apoſtolis dicimus: ſicut & de Cruce in inuentione ipſius. Hoc tempore nullius feſti vigiliam ieiunare vel obſeruare iubemur, niſi Aſcenſionis & Pentecoſtes. Hoc quoque congruè in omnibus vigilijs obſeruatur, vt Nona de futuro feſto peragatur, ſi tamen poſt Miſſam differtur, videlicet, vt poſtquam de feſto poſt Miſſam incipimus, nullam deinceps cum nona diſſonātiam officiorum faciamus, quam maximè ſancti patres in diſpoſitione eorundem deuitare ſtuduerunt. Sciendum autem quod Antiqui de ſanctis cōmuniter in Paſchalibus cātare ſolebāt, vnde adhuc de vno, quæ ad plures pertinent, cantantur, vt Alleluya, Gaudete, & offertorium Confitebuntur. Et Reſpōſorium In ſeruis ſuis. Et hoc ideo quia vniuerſali reſurrectione, cuius typus eo tempore agitur, communis eſt lætitia & feſtiuitas iuſtorum. Ideo etiā inuenitur in Martyrologijs ſiue in ſacramentarijs feſtiuitas ſanctorum Iacobi & Philippi & omnium Apoſtolorum. Euſebius Papa à beato Petro 32. conſtituit vt om-

Quorum feſtorum vigiliæ celebrentur tempore paſchali.

Apoſtolorum omnium feſta olim celebria. inuentio crucis feſtum ab Euſebio Papa inſtitutum.

Inuentio crucis feſtum ab Euſebio papa inſtitutum.

nes Chriſtiani Inuentionem ſanctæ Crucis 5. nonas Maij ſolemniter celebrarent. Vnde & nos illam cum pleno officio obſeruare debemus; quod non incongruè ita ordinare poſſumus. Antipho. Helena. Inuitatorium. Alleluya, Regem crucifixum. In. j. noctur. Antiphona. Adoremus. Antiphona. Adoramus. Antipho. Tuam crucem. Pſalm. Domini eſt terra. Conſerua me, Domine in virtute. Verſ. Omnis terra Reſponſorium Hoc ſignum crucis. Reſponſorium Agnus Dei Chriſtus. Reſponſorium Ecce vicit Leo. In ſecundo nocturno Antiphona Crucem ſanctam. Per ſignum crucis. Nos autem. Pſalmi; Domini eſt terra. Magnus Dominus. Iubilate. Verſus Dominus regnauit a ligno. Reſponſorium Dignus es Domine, Reſponſorium Audiui. Reſponſor. Dulce lignum. In tertio nocturno. Antiphona Saluator mūdi. Antiphona Salua nos. Antiphon. O magnum. Pſalmi Cantate. prim. Dominus regnauit exultet, Cantate, ſecund. Verſ. Mihi autem abſit gloriari. Reſponſ. Bonum eſt confiteri Domino. Reſponſorium; Dicant nūc. Reſponſ. O crux benedicta. Ad laudes matutina-

les.

les Antiphona; Helena Constantini. Antiphona; Tunc præcepit. Antiph. Helena sancta. Antiphona; Cumque ascend. Antiphona; Orabat Iudas. In Euágelio. Antiphona. Cú orasset Iudas. De sancto autem Alexádro & socijs eius post Benedicamus; commemorare solemus. Exaltatio autem sanctę crucis non adeo generaliter & solemniter celebratur, & hoc fortasse ideo, quam nullum inde tam speciale statutum, vt de inuentione reperitur.

Cur Exaltatio crucis nō æquè celebris.

De Pascha annotino.

CAP. LVI.

ROMANI annotinum pascha quasi anniuersarium pascha dicunt, quia antiquitus apud illos, qui in priori Pascha baptizati sunt, in sequenti anno eadem die ad ecclesiam conuenere, suæque regenerationis anniuersarium diem cum oblationibus solemniter celebrauerūt. Cuius diei hoc erat officium Resurrexi, per totū. Lectio Vidi Ostium. Euang. Erat homo ex Pharisæis, cum orationibus ad hoc cōpetentibus, quæ omnia apertissimè de gratia regeneratorum agere vidētur. Sed quamuis huiusmodi anniuersarius à pau-

Annotinum pascha anniuersarium baptismi.

cis vſpiam obſeruetur, authentici tamen libri ipſum obſeruari debere innuūt, qui nobis lectiones & Euangelia ſub titulo Paſchæ annotini præſcribunt. Sed enim quilibet ſuum natale quo ad æternā mortem natus eſt, obſeruat; quanto magis illum obſeruare deberet, quo ad æternā vitam regeneratus eſt.

De Letanijs.

CAP. LVII.

Maior Lætania à D. Gregorio, Triduanæ vero Letaniæ à D. Mammerto inſtitutæ.

MAIOR Lętania à beato Gregorio Papa primo, pro peſtilentia ipſius temporis inſtituta eſt, quia & Iohanni Epiſcopo Rauennati ſcribens, diem Letaniæ tempus cineris & cilicij appellat. Triduanę autem Lętaniæ ante Aſcenſionē Domini nō Romanę, ſed Gallicanę ſunt: quia illas ſanctus Mammertus Viennenſis Epiſcopus inſtituiſſe legitur, quas ſancti patres non equitando, nō veſtibus precioſis vtendo, ſed in cinere & ciliico, ſicut & maiorem Lætaniam obſeruari ſtatuerunt. In quarū vltima die in vigilia Aſcenſionis Domini canitur officium Vocem Iocūditatis. Offert. viri Galilæi. Communio, Pater cum eſſem.

De hebdomada Pentecoſtes.

CAP. LVIII.

IEIVNIVM æſtiuale ſemper in Pentecoſte eſt celebrandum. Nam orationes & lectiones de eodem ieiunio, agunt de ſpiritu ſancto. Sicut ergo ieiunium vernale ſemper infra quadrageſimam eſt celebrandum, eo quòd quadrageſimalia habeat officia, ita & iſtud infra feſtum ſpiritusſancti vnde habet officia aptè celebratur. Sic enim ſancti patres de vtroque ieiunio conſtituiſſe leguntur. In ieiunio Pẽtecoſtes genua non flectimus, iuxta Romanum ordinem. Quidam etiam ad Miſſam ieiunij, nec Gloria in excelſis præmittunt, ſed incongruè, cum eadem miſſa de tertia mutetur ad ſextam. Sunt enim tres horæ in die, ex dominica paſſione ad celebranda myſteria conſecratæ videlicet, Tertia, in qua linguis Iudæorũ condemnatus eſt. Sexta, in qua manibus gentiliũ crucifixus eſt. Nona, in qua emiſit ſpiritum. Inter quas hora tertia in feſtiuis diebus maximè obſeruatur, ea fortaſſe ratione, quia inter reliquas paſſionis horas tempori Dominicæ reſurrectionis ſiue Natiuitatis propinquior eſſe videatur.

Horæ tertia, ſexta, ac nona.

tur. Sexta vero, vel nona ieiuniorum officijs deputantur. Excepto autem in Cæna Domini. In ſabbatho Paſchæ & Pentecoſtes, nunquam alicui miſſæ Gloria in excelſis aſcribitur, niſi illi, quam & feſtiuè ad tertiam celebrare debemus. Ergo non incongruè & Miſſis huius ieiunij Gloria in excelſis ſubtrahimus, quas non feſtiuè ad Tertiam, ſed ad Sextam obſeruare ſolemus. Quidam autem ſatis aptè in hoc ieiunio duas Miſſas cantãt, vnam ad Tertiam ſolemniter, cũ Gloria in excelſis, vt feſto ſpiritus ſancti ſatisfaciant: Alterã poſt ſextam pro ieiunio, ſicut feſto S. Thomæ, ſatisfaciunt in ieiunio hyemali, & feſto ſancti Matthæi in ieiunio Autumnali. Item ſancto Marco in Lætania maiore, & annuntiationi ſanctę Marię in quadrageſima, videlicet vt prior Miſſa feſto, ſecunda vero ſatisfaciat Ieiunio, ad quod etiam non gradualia, vt antiquitus, ſed Alleluya cantamus.

Apudquoſdam duę Miſſæ, quãdo dieb. Ieiuniorũ feſta occurrunt.

De

De octauis Pentecoſtes.

CAP. LIX.

SEQVITVR Dominica vacans, cui attitulatur lectio Vidi oſtium; orationem verò, id eſt, deprecationem, ex quadrageſima, & Euangelium de Paſcha annotino mutuauit; officium autẽ de ipſo die Pentecoſtes eo quòd octaua eius ſit, competenter accipit. Ad nocturnam nouem lectiones iuxta Romanum ordinem dicimus, Licet totidem reſponſoria de ſpiritu ſancto, in antiquis Antiphonarijs non inueniamus. Et hoc fortaſſe ideo, quia Romani non ſingulis lectionibus ſingula ſemper ſubiungũt reſponſoria. nam Tertium ſiue nonum multotiens prætermittunt. Nos tamen prædictis nouem lectionibus totidem Reſpõſoria Alleluyata vndecũque collecta Gregoriano more ſubnectimus, id eſt, communiones pro Reſponſorijs accipientes, vt in aliquibus libris reperitur. In craſtinum autem de libris regum ad nocturnam legimus & canimus, & officium ad miſſam, Domine in tua, niſi aliquod celebre feſtum habeamus. Ipſum etiam officium in ſequenti Dominica Romano more poſſumus repe-

Repeti poteſt Dominica poſt Oct. Pẽtecoſtes officium feriæ ſecundæ.

repetere, si tamen eo anno vsque in aduentum Domini plures hebdomadæ fuerint. Sin autem, officio, Domine in tua, solę feriæ sufficiant, Sicut cuilibet Dominicali officio feriæ sufficiunt, cuius Dominicam aliquod celebre officium occupauerit.

De officio Sanctæ Trinitatis.

CAP. LX.

Rupertus sua ætate scitum Trinitatis celebrat. G. etiam Durantus non obstāte hac cōstitutione Alexandri, contra Arrianos institutum docet, vnde & à nobis celebrandum.

QVIDAM autem officium de sancta Trinitate, in octaua Pentecostes instituunt, licet nō sit Alleluyatū, quod & per totā subsequentē hebdomadā obseruandū putant, sed non est authenticū. Vnde piæ memoriæ Alexander papa de hac re inquisitus respōdit, iuxta Romanum ordinem nullum diem specialiter asscribi debere solemnitati sanctæ Trinitatis, sicut nec sanctæ vnitatis, præcipuè cùm in omni Dominica imò quotidie vtriusque memoria celebretur. Sciendum autem quendam Albonium magistrum Karoli rogatu sancti Bonifacij Archiepiscopi, vt aiunt, Missales orationes de Sancta Trinitate composuisse, & in secunda feria de sapientia, In tertia de spiritusancto, In

quarta

quarta de caritate, In quinta de angelis, In ſexta de Cruce,In ſabbatho de ſancta Maria.Et hoc ideo vt presbyteri illius tẽporis nuper ad fidem conuerſi, nondum eccleſiaſticis officijs inſtructi,nondum etiam librorum copia præditi, vel aliquid haberent cum quo officium ſuum qualibet die poſſent explere. Vnde & adhuc quidam eaſdem orationes quotidie etiã, cũ proprio abundent officio,nolunt prætermittere.In ſingulis quoque hebdomadibus, ſexta feria de Cruce, & ſabbatho De ſancta Maria pene vſquequaque ſeruatur,non tam ex auctoritate quàm ex deuotione. Sicut enim huiuſmodi obſeruationes nulli magis hebdomadæ quàm alij aſſcribuntur, ita nihilominus & illa de ſancta Trinitate.Incongruum ergo videtur vnam Dominicam cum orationibus Albini, & cantu Stephani De ſancta Trinitate celebrari. Cùm omnes Dominicæ authenticæ abundent officijs, quæ non minus nobis intimãt honorem ſanctæ Trinitatis. Præfationẽ autem de ſancta Trinitate quam in diebus dominicis frequentamus,non ex Albino, ſed ex Romana auctoritate ſuſcepimus. Nam hæc

Stephanũ hunc etiam officium compoſuiſſe de Inuent. S. Stephani, teſtatur G. Durantus. Vocat ille Laudicenſem alij Leodienſem epiſcopum.

Præfatio de Trinitate cum alijs nouem cō poſita à Pelagio papa II.

eſt vna ex illis nouem, quas ſolas Pelagius Papa anteceſſor Gregorij conſtituit obſeruari. Fecit tamē idem Albinus in ſancta eccleſia non cōtemnēdū, nam Gregorianas orationes in libris ſacramentorum collegiſſe aſſeritur, paucis alijs adiectis, quas tamen ſub obelo notandas eſſe indicauit. Deinde alias orationes ſiue præfationes, etſi non Gregorianas, eccleſiaſticæ tamen celebritati idoneas collegit, ſicut prologus teſtatur, quas poſt Gregorianas orationes, in medio eiuſdem libri, collocauit.

Albinus Orationum Gregorianarum collector.

De concordia & ordine officiorum.

CAP. LXI.

SCIENDVM autē quod ſanctus Gregorius, ita eccleſiaſtica ordinauit officia, vt prima oratio in Miſſa, officio, lectioni & euangelio ſemper concordet; ſicut in omnibus ſolemnitatibus compræhendi poteſt. Sed hanc concordiam in æſtiualibus Dominicis illi maximè confundunt, qui vacantium Dominicarum orationes incongruè aſſumunt. Verbi gratia, vt illā orationem. Deprecationem, quæ etſi in octaua Pentecoſtes poſt ieiunium qua-

Officiorum cōcordia confunditur intercalatione Dominicarum vacantium.

tuor

tuor temporum legitimè ponatur, multotiens tamẽ & inter Dominicas in tertio loco reperitur, & hoc ideo quia & prędictum ieiunium in ſecunda hebdomada poſt Pentecoſten aliquando licet incõgruè celebretur. Qui ergo prædictam orationem tertio Dominicali officio applicauerit, concordiam officiorum vſque in aduentum Domini ſecundum ordinẽ diſturbabit. Eodem modo & ille peccabit, ſi quis poſt ieiuniũ Autumnale orationi vacantis Dominicæ, ſiue illi orationi, Abſolue [quod ieiunium præcedit,] aliquid ex dominicalibus officijs adoptauerit. Ijs ergo præmiſſis ita Miſſales orationes ſingulis officijs feriatim copulentur, vt illa oratio: Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia pietatis. Et illi Euangelio Duo homines, ſocietur, quæ adinuicem adeo concordant, vt deuotio Publicani in ipſa oratione exprimi videatur. Item illa ſecreta, Deus qui legalium, differentia ſacrificiorum ſemper iniungenda eſt illi offertorio. Sicut in holocauſto. Nã quamuis & aliæ huiuſmodi orationes ſuis officijs indubitanter concordent, in prædictis tamen euidentior con-

Superfluũ hoc eſſe ſubindicat cod. man. quippe quòd lineis duabus includitur.

Reſtituendi ex hoc loco Miſſales quidã libri.

cordia notatur, quam qui diligenter obseruauerit, nec antea nec postea concordiam officiorum disturbabit, si per ordinem officijs orationes sociare voluerit.

De Dominicali officio non facilè prætermittendo.

CAP. LXII.

IVXTA Romanam consuetudinẽ in omni Dominica ecclesiastico conuentui cum officio dominicæ satisfacimus, nisi aliqua celebris festiuitas in ipsa die occurrat, vt festum Iohannis Baptistæ, vel sancti Petri Apostoli, pro quibus non minus quàm pro Dominica populus solet congregari, quas & in alijs diebus solemnissimè celebraremus. Itẽ cùm plures sunt Dominicæ quàm officia, non vt quidam differimus, sed quotiens necesse fuit aliqua repetimus, Illo duntaxat obseruato vt vltimum officium in proxima tantum hebdomada ante aduentũ Domini cantetur. Est enim præparatio Dominici aduentus. vt sicut antiqui patres per quinque ætatum curricula annorum, siue per quinque libros Moysi de aduentu Christi edocti sunt, nihilominus & nos per quinque

Officia Dominicarum, si plures sint repeti debent non differri. Supra 29. 38. ac. 41.